БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген

1952 ИЮЛЬ 2 СРЕДА № 128 (2558)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Дагестанның колхозтары күрүнеге тараа дужаалгазынче кирипкен (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

Мал чеминиң белеткелин калбартыр (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ:

О. Ширидивии.— Чөөн-Хемчик районда партия өөредилгезикиң түннелли (2 арын).

И. Принцев.— Башкыларның билиг, мергежилин бедидер институтта курстуг хемчеглер (2 арын).

Н. Саморуков. — К. Маркс биле Ф. Энгельстиң политиктиг орус ажылдакчылар-биле чагаа бижижилгелери (2—3 арыннар).

С. Кызыл-оол.—Бичии ургларга бедик шынарлыг чечен чогаал дээш (3 арын).

В. Малькова.—Колхозтуң номчулга бажыңы (3 арын).

Жак Дюклога хосталга! (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Кореяда дайынны соксадыр (4 арын).

ПАРТИЯ АЖЫЛДАКЧЫЗЫ — ПОЛИТИКТИГ УДУРТУКЧУ

Бистиң чуртувуста чаңгыс-даа чугула политиктиг болгаш организастыг айтырыгларны партияның директивазы-биле шиитпирлеп турар.

Ленин—Сталинның партиязы Советтерниң, ажыл-агыйның болгаш хөй-ниитиниң организацияларының бүгү ажыл-чорудулгаларын удуртуп турар. Орта үндезилээш чер-черниң партия организациялары областың азы районнуң чурт девискээринде үлетпүрнүң, көдээ ажыл-агыйның, садыгның болгаш өске-даа культура-тургузуушкунунуң хөгжүлдезиниң дугайында күрүне планнарын чогаадып тургузарынга удуртукчу айтыышкыннарны берип, ону амыдырал кырынга боттандырып күүседир дээш күрүнеиң болгаш ажыл-агый органнарын база ажылчы чоннарны чаңгыс эп-сеткилдиг мобилизастап турарлар.

Эш Сталинның ада сагыш салыышкынының ачызында аныяк Тыва автономнуг областың экономиказында, культура тургузуушкунуңуң хереэнде, ажылчы чоннарның амыдыралында улуг өскерлиишкиннер болуп турар. Областың арат ажыл-агыйларының 85 хуузу катышкан улуг коллективтиг ажыл-агыйже шилчип кирген. Көдээ ажыл-агый бо үениң янзы-бүрү чаа нарын машина техниказы-биле чепсеглетинген. Областың девискээринде чаа-чаа үлетпүр бүдүрүлге черлери ажытынып турар. Қызыл хоорайдан эгелээш, районнарга чедир совет интеллигенцияның саны өзүп, эртем культураның албан черлери немешкен.

Бо бүгү болза, областың партия организацияларының удуртур ажылдакчыларының ажылының стилин бедик деннелге көдүрерин негеп турар.

Амыдырал хүн-бүрү бурунгаар хөгжүп турарындан партия организацияларының удуртур ажылдакчыларының мурнунга хөй санныг, янзы-бүрү нарын айтырыглар тургустунуп турар. Чижээн ап көөрге, ВКП(б) райкомунуң секретари дижик, ооң бодунга районнуң экономиказында, колхоз тургузуушкунунга, чурт бүдүрүлгезинге болгаш ажылчы чоннарның амыдыралынга холбашкан айтырыглар хөйү-биле таваржып турар. Салдынып турар айтырыглар чаңгыс-аай эвес, хөй янзы болур. Чамдык айтырыглар дүрген шиитпирлээрин негеп турар. Бир чамдык айтырыгларны шиитпирлээринге политика болгаш экономика талазы-биле ханы анализ хереглетинер.

Большевиктер партиязының, Ленин—Сталинның ажылының стилин шиңгээдип албаан, теория талазы-биле кошкак белеткелдиг райком секретари ооң бодунга тургускан айтырыгларны шын болгаш чедишкинниг шиитпирлеп шыдавас. Мооң ужурунда партия бодунуң ажылдакчыларының марксисчи-ленинчи теориялыг билиин болгаш большевикчи удуртулганың ажыл-ишчи стилинге мергежилин бедидер дээш шаг үргүлчү сагыш салып, бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургузуп берип турар.

Партия ажылдакчызы—политиктиг удуртукчу. Бир эвес политиктиг удуртукчу болур деп бодаар болза, хамыктың мурнунда чурумнуг болур, большевик партияның болгаш Совет чазактың политиказын эки билир ужурлуг.

Партияның ажылдакчызы үгле хүн-бүрүнүң аап-саап айтырыгларын шиитпирлээри-биле кызыгаарлатынып канчап-даа болбас. Ооң база бир кол сорулгазы болза, үениң байдалын болгаш айтырыг бүрүзүн политика талазы-биле ханы анализтеп билир, экономика болгаш культура хөгжүлдезиниң келир үедеги перспективаларын баш бурунгаар билген турары болур.

Большевикчи удуртулганың ленинчи-сталинчы стилинге мергежилин бедитпейн, экономика айтырыгларынга хандыр кирбес, келир үениң перспективаларын бодавайн, үгле бо хүнгүнүң агар аар-саар айтырыглары-биле үүртежип турар чыдып калган ажыл стилиниң түннелинде, чогум үү болуп турарын мооң адааңда чамдык чижектерден көрүп болур.

Колхоз тургузуушкуну-биле чергелештир көшкүн арат ажыл-агыйларны сууржуң байдалга шилчиде-ринге колхозтарның тудуг ажылы канчаар-даа аажок улуг рольдуг. Ол болза, областың партия организацияларының политика болгаш экономика талазы-биле база бир чугула перспективтиг сорулгазы болур. Ындыг турбуже, 1951 чылда колхозтар тудуунуң күрүне планын ВКП(б) Сүт-Хөл, Тес-Хем, Таңды, Қызыл, Қаа-Хем, Барыын-Хемчик райкомнары күүсетпээннер. 1952 чылдың июнь айның 1-ге чедир байдалдан ап көөрге, Таңды, Қызыл, Улуг-Хем, Тес-Хем, Сүт-Хөл районнарның колхозтарында чуртталганың, малдың болгаш бүдүрүлгениң чаңгыс-даа тудуглары кылдынмаан.

ВКП(б) Мөнгүн-Тайга райкому районнуң экономиказының мооң соңгаар хөгжүлдезиниң перспективтиг сорулгаларының дугайында ажылчы чоннарның чөптүг негелдерин шиитпирлевейн турар. Районнуң ажылчы чоннары боттарының эки-туразы-биле колхозка кирерин күзээш, эрткен чылын-на хөй санныг билдириишкиннерни суму Советтеринде киирген. Чоннуң талазындан ол хире күзел-сонуургал турбуже, Мөнгүн-Тайга районнуң девискээринде бо хүге чедир чаңгыс-даа колхоз тургустунмаан. Районнуң чону көшкүн амыдыралын үргүлчүлеевишаан.

Мооң чылдагаанын чүнүң-биле тайылбырлап болурул? Партияның чамдык удуртур ажылдакчылары эштер **«кадык ажыл-ишчи чорук—эки херек, ынчалза-даа, бир эвес ажылга перспективаны чидирип турар болгаш бодунуң ажылын партияның кол шугумунга чагыртпайн турар болза, ол хоозун чүве болу бээр»** деп эш Сталинның өөредиин уттуп турарлар-дыр.

Бодунуң инициативазы-биле чаа-чаа перспективтиг айтырыгларны тургузуп шиитпирлевес, үгле партияның үстүкү организацияларындан кээп турар даалгалар күүседирин манап олурар болза, партия ажылдакчызы—политиктиг удуртукчу деп алдарлыг адын кадагалап шыдавас. Идей-теориялыг билиин бедидерин кыспас, хүн-бүрүнүң ажыл-агыйның айтырыглары-биле үүртежип, партияның кол сорулгаларын уттуптар, келир үедеги перспективаларны баш бурунгаар көрбес партия ажылдакчызы политиктиг удуртукчу эвес, харын хоозун практицизм болу бээр.

Партия ажылдакчызының чугула сорулгазы болза, бодунуң теориялыг билиин бедидер дээш могаг-шылаг чокка ажылдаар, большевикчи удуртулганың ленинчи-сталинчы ажыл стилинге мергежип, ону шиңгээдип алыры ол болур.

Чартык чылдың планын күүседткен

КАЗАНЬ. «Татнефть» катыжыышкынының нефтичилери эш И. В. Сталинга чоруткан чагаазында алган хүлээлгелериниң күүселдези дээш чарышпышаан, бүдүрүлгениң чаа тиилелгезин чедип алганнар. Июнь 22-де ол катыжыышкын нефть тывыжының талазы-биле чартык чылдың программазын күүседткен. Беш айларның дургузунда тыпкан оттулар үүлдүң бот-өртээ планга удур 0,3 хуу чиигээн.

Чарыштың бирги черинде «Бавлынефть» трестиң тывышчылары чоруп турар. Олар пландан ажыр мун-мун тонна нефтини тып турарлар.

(СЭТА).

Дагестанның колхозтары күрүнеге тараа дужаалгазынче кирипкен

МАХАЧКАЛА. Дагестанның шаттарда районнарының 7 колхозтары күзүн чашкан арбайның ажаап алыышкынынче кирипкен. Колхоз шөлдеринче 100 комбайннар үнген. Махачкала МТС-тиң комбайннарының Ленинский районнуң Сталин аттыг колхозунуң шөлдеринден кескени баштайгы тарааларының дужду гектар санындан 15—16 центнерни берип турар. Ол колхоз республикада бир-ле дугаар күрүнеге тараа дужаалгазынче кирипкен.

Ол ышкаш Кизил Юртовский районнуң колхозтары күзүн чашкан қызылтастың ажаап алыышкынын эгелээн.

(СЭТА).

Совет эвилелинде

Азербайджан ССР-ниң эртемнер Академиязының үнүүшкүннүг сессиязы

НУХА. (Азербайджан ССР). И. В. Сталинның «Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтырыглары» деп генийлиг чогаалының парлатынып үнгениниң ийи чыл болганынга алдар болдурган Азербайджан ССР-ниң эртемнер Академиязының үнүүшкүннүг эртем сессиязы июнь 24-те ажылын дооскан. Сессиягың ажылынга хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, башкылар, инженерлер, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, студентилер киришкеннер.

«Базис болгаш надстройка дугайында сталинчы өөредиг» деп илеткелди философия эртемнериниң кандидады Шакирзада кылган. «Дыл эртеминиң айтырыгларының талазы-биле И. В. Сталинның чогаалдары болгаш азербайджан дыл эртеминиң хөгжүлдези» деп темалыг илеткелди Азербайджан ССР-ниң эртемнер Академиязының корреспондент-кежигүнү профессор Ширалиев кылган.

Сессияның киржикчилери ол ышкаш дыл эртеминиң айтырыгларының талазы-биле элээн каш илеткелдерни дыннааннар.

(СЭТА).

Чаа өөредилге чылынга белеткел

КИЕВ. Украинада чаа өөредилге чылынга белеткелдер эрткен чылдагазындан дыка эрте эгелээн. Чер болганда школа назылыг ургларның үчүдүн чоруткан болгаш школаларны башкы кадрлар-биле четчелеп дооскан.

Чаа өөредилге чылында Киевке 140 ортумак, чеди чыл болгаш эге школалар ажылдаар. Ам чаа өөредилге чылында ажытынар дөрт школаның тудуу чоруп турар. Ортумак школаларның саны дыка көвүдээр. Өөредилге чылы-биле деңге физиканың, химияның, биологияның 54 чаа кабинеттери ажытынар.

Хоорайның бүгү-ле районнарында школалар септелгези чоруп турар. Областың ном садыы өөренкичилерге садыгладыры-биле 22 мун өөредилге номнарын, чогуур санныг кыдырааштарны болгаш өске-даа школа херекселдерин школаларже чоруткан.

(СЭТА).

Чукот национал округ. Анадырның ортумак школазында хана солуну доктаамал үнүп турар.

Чурукта: редколлегия кежигүннери (оң талазындан солагай талаже) И. Этувье (чукча), З. Здорова, башкы Л. П. Пугач болгаш К. Мальгинова олар хана солуннуң ээлчеглиг дугаарын үндүрүп турары.

Чуруу **Е. Шулепованыы.** СЭТА-ның пресслишези.

Магнитогорскиниң доменщиктери

МАГНИТОГОРСК. Магнитогорскиниң Сталин аттыг металлургия комбинады июнь 25-те шой эзилдиреринин талазы-биле чартык чылдың планын күүседткен. Доменщиктер печкаларның ажыктыг хемчээлин ажыглаарының коэфициентизин дыка экижиткен. Чыл эгезинден эгелеп олар 9 миллион рубльди камнап алган.

(СЭТА).

Чурттуң ховуларында

Чурттуң колхозтары чазын тарыыр тарааларның, техниктиг культураларның болгаш хөй чылда үнер сигеннериң тарылгазын чедиишкинниг чоруткан. Эрткен чылга бодаарга дыка хөй қызылтас тарытынган, мал чеми культураларның тарылгазы калбарган. Барык-ла бүгү тарылганың техниктиг күчүзү дыка өскен машина-трактор станцияларының дузазы-биле чоруткан. Мурнакчы агротехниканы калбак хемчээл-биле ажыглаарынга дузалыг дыка хөй чаа машиналар болгаш чепсек херекселдер ховуларда көстүп келген. Эрткен чылга бодаарга ийи катап хөй, миллион гектар тараа культуралары қызыы одуруглуг хана-карактай тарытынган. Қукуруза тарылгазын колдуунда дөрбелчин-уяланчак арга-биле тараан.

Агаарның байдалы үнүштүң эки үнеринге ажыктыг болуп турар. Тарытынган культураларның чайгы ажаалгазынче колхозтар, МТС-тер сагыш салып турар. Ортаакы Азияның республикаларының тус-тус районнарында тараа шагда быжа берген. Белоруссияда, чурттуң төп областарында, Уралдың мурнуу районнарында күзүн чашкан тарааалар баш тырта берген. Узбекистанда, Туркменияда, Таджикистанда күзүн чашкан арбайның болгаш қызылтастың ажаап алыышкыны чоруп турар. Азербайжданда ажаап алыышкын база калбарган. Грузияда, Дагестан АССР-де кезилде эгелээн. Удавас мурнуу чүктүң кол районнары ажаап алыышкынче кириптер. Бүгү тараа культурларының дөртүн үжүн машина-трактор станцияларының комбайннары-биле ажаап алыр.

(СЭТА).

Чаңгыс-аай шак графигин ёзугаар

КРАСНОДАР. Малороссийск МТС-тиң трактор бригадазының бригадири Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Иван Бунеев «Коммунизмче орук» колхозта хову бригадазының бригадири Иван Дедушев-биле кады бүгү ажаап алыышкын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын үзүк-соксаал чокка эрттиреринге ажык-дузалыг чаңгыс-аай шак графигин ажылдап кылган.

Колхозчулар болгаш механизаторлар ажаап алыышкынның мурнуу талазында агрегаттарның болгаш ажаап алыышкынның киржикчилериниң алганы чаңгыс-аай шак графигин ёзугаар онаалганы күүседирлер. Ында кижилерни болгаш техникаларны, шак нормаларын таарыштыр тургускан, база күш-ажыл организациязының өске-даа чугула хевирлерин көргүскен.

Ол чаа эгелээшкин кижилерни болгаш техниканы дыка эки ажыглаарынга дузалыг. Ол график ёзугаар бүгү бастыртынган тарааларны ол-ла хүн чогуур черлерниге чедирген турар.

(СЭТА).

Суднолар Днепрден Волгаже шуужуп чоруп турар

ЖДАНОВ. Днепрден Ростов-на-Донга баргаш, Волго-Дон канал дамчыштыр Волгаже бар чыдар эне баштайгы ийи суднoларны аар чүк сөөртүр «Енисей» деп пароход алгаш чорупкан. Доннуң унун аштаары-биле ынаар довурак сордурар улуг машинаны база чоруткан.

Далайга чүве сөөртүр пароходбиле Днепрге эккелген ийи суднoларны Ждановский порттан Волгаже чорудар дээш белеткеп турар.

(СЭТА).

Кезилде эгелээн

ДЖАМБУЛ. Джамбульский районнуң колхозтарының болгаш совхозтарның делгем шөлдеринде тараа бышкан. Куйбышев аттыг колхозта арбай ажаап алыышкыны эгелээн. Область тарааның 98 хуузун машиналар-биле ажаап алыр деп турар. Тараа кезилдезинче 600 комбайннар үнүпкен. Олар шупту электри чырыы-биле хандыртынганнар.

(СЭТА).

Мал чеминиң белеткелин калбартыр

Хожудаашкынны болдурбас

СУГ-АҚСЫ. (**Телефон-биле**). Сүт-Хөл районнуң бүгү девискээринде бо чылын сигенниң үнүжү канчаар-даа аажок чаагай болган. Сигенни кезин эгелээриниң өйү шагда-ла болган. Ындыг турбуже, районнуң колхозтары бо чылын сиген кезилдезинче дыка озалдап кирип турар. Чамдык колхозтар сиген кезер машиналарын болгаш чепсек херекселдерин безин амдыгаа чедир четче септеп белеткеп албаан болуп турар.

Бора-Тайгада «Сталинчы орук» колхозтуң сиген кезер 5 машиналарының 2-зи ам-даа септетинмээн. Сиген кезер бригаданы тургускан болза-даа, олар сиген кезилдезинче ам-даа эгелеп кирбээн. Хөр-Тайгада Сталин аттыг колхоз (даргазы эш Какпаанак) июнь 26-да 34 кижилиг 1 сиген кезер бригаданы 4 звено кылдыр тургускан болза-даа, чогум сиген кезилдезинче база-ла эгелеп кирбээн.

Ынчангаш июнь 27-ге чедир районнуң бүгү колхозтарының чаңгызыдаа сиген кезилдезинче эгелеп кирбээн болуп турар. Бо талазы-биле шиитпирлиг хемчеглер ап ажылдаары районнуң удуртуп баштаар организацияларындан улуу-биле негетинип турар.

Тожунуң колхозтары сиген кезилдезинче кирипкен

ТООРА-ХЕМ. (**Радио-биле**). Тожу районнуң колхозтары июнь 27-ден эгелеп сиген кезилдезинче кирипкен. Ий сумуда «Май 1» колхоз (даргазы эш Монгалби, партия эге организациязының секретари эш Сайгылга) сиген кезилдезинде сиген кезер 3 машиналыг, 17 кижилиг бир бригаданы тургускан. Олар баштайгы үш хүннериң иштинде 27 гектар черниң сигенин кезип алган.

«Совет Тыва» колхоз (даргазы эш Базыр, партия эге организациязының секретари эш Чигжит) сиген кезилдезинче июнь 28-те кирген. Ында сиген кезер 6 машиналыг бир бригада ажылдап турар. Ол колхоз 20 тонна силос кирер улуг оңгарны казып дооскан болгаш силос салырының планын келир 2—3 хүннерниң иштинде күүседир деп турар.

Социалистиг чарыш калбарып турар

ЧАА-ХӨЛ. (**Телефон-биле**). Чаа-Хөл районда «Бай-Булун» колхоз сиген кезилдезинче июнь 26-да эгелеп кирген. Сиген кезилдезинде 1 машиналыг, 11 хол кадыырлыг 27 колхозчулар ажылдап турар. Олар баштайгы хүнде 6 гектар черниң сигенин кескен.

Сиген кезип турарларның аразында эштер Опул, Ындыраа, Қоңгар олар хүн нормазын 113—125 хуу күүседип, мурнакчы ажылдап турарлар. Ол колхоз бо чылын мал чеминге 1200 тонна сиген белеткеп алыр планныг, олар ол планны август 1-ниң бетинде ажыр күүседир дээш аразында социалистиг чарыш салып алган ажылдап турар.

Сиген кезилдези түлүктеп турар

БАЙ-ХААК. (**Телефон-биле**). Таңды районнуң колхозтары сиген кезилдезинче июнь 25-тен эгелеп дүлүктеп кирипкен. «Сталинчы орук» колхозта сиген кезер 5 машиналыг 23 кижи ажылдап турар. Олар баштайгы хүннерде-ле 100 ажыг гектар черниң сигенин кезип алган.

Калинин аттыг колхозтуң сиген шөлдеринде сиген кезер 4 машиналыг 18 кижи ажылдап турар. Сталин аттыг колхозтуң сиген кезер 7 машиналыг бригадазы баштайгы каш хүннериң иштинде-ле хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип тургаш 200 гектар черниң сигенин кезип алган. Районнуң оон өске колхозтары болгаш «Элегес» совхоз сиген кезилдезинче калбаа-биле түлүктеп кирипкен.

Бай-Хаак МТС-тин трактор-биле ажылдадыр 4 болгаш боду чоруур 3 сиген кезер машиналары колхозтарның сиген кезер шөлдеринче үнүпкен.

Улуг-Хем районнуң колхозтарында

ЛЕНИН АТТЫГ КОЛХОЗТА

ШАГААН-АРЫГ. (**Телефон-биле**). Улуг-Хем районнуң Көк-Чыраада Ленин аттыг колхоз июнь 25-те сиген кезилдезинче кирипкен. Эш Канчыыр-оол бригадирлээн 13 колхозчулар 14 аттарлыг, сиген кезер 4 машиналар-биле ажылдап турар. Олар баштайгы ийи хүннерде 12 гектар черниң сигенин кезип алган.

Партия эге организациязы (секретари эш Олак) сиген кезип турар колхозчуларның ортузунда партияның политик-массалыг ажылдарын эки организастап тургускан.

ЖДАНОВ АТТЫГ КОЛХОЗТА

ШАГААН-АРЫГ. (**Телефон-биле**). Улуг-Хем районнуң Ийи-Талда Жданов аттыг колхоз (даргазы эш Кук, партия эге организациязының секретари эш Белек) июнь 23-тен эгелеп сиген кезилдезинче кирипкен. Сиген кезериниң 2 бригадаларын тургускан, ында 27 колхозчулар ажылдап турар. Олар июнь 27-ге чедир 17 гектар черниң сигенин кескен.

Сиген кезилдези-биле чергелештир ол колхозтуң тараажылары суггарза чогуур 100 гектар черниң тараазын бо аразында ийи удаа суггарып дооскан. Тараа суггарылгазында сес кижи үргүлчү ажылдап турар.

ВОРОШИЛОВ АТТЫГ КОЛХОЗТА

ШАГААН-АРЫГ. (**Телефон-биле**). Улуг-Хем районда Ворошилов аттыг колхоз (даргазы эш Чаш-оол, партия эге организациязының секретари эш Лапчаа) июнь 27-де сиген кезилдезинче эгелеп кирипкен.

Эш Буян-оол бригадирлээн 20 кижилиг бригада сиген кезер 2 машиналыг, 3 бөлер машиналыг, 10 хол кадыырлыг, 22 ажыл аттарлыг Борбак-Арыгда болгаш Сенек-Аксында сиген кезип кирипкен.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Чөөн-Хемчик районда партия өөредилгезиниң түңнели

Коммунистерни, удуртукчу кадрларны, совет интеллигенцияның хөй санныг армиязын идея-политика талазы-биле кижизидериниң хереэнче Ленин—Сталинныңпартиязы кезээде улуг кичээнгейни салып келген. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активтерниң марксистиленинчи теорияны шингээдип алырынга партия бүгү аргаларны тургускан. Ынчангаш ВКП(б) ТК партия чырыдыышкынының ажылын бедик идея деңнелге организастаарын партия организацияларыга айтып негеп турар.

Коммунистерни болгаш партия кежигүнү эвес активчилерни бүгү тала-биле могаг-шылаг чокка кижизидер дугайында ВКП(б) ТК-ның айтыышкыннарын боттандырбышаан, ВКП(б) Чөөн-Хемчик райкому 1951—1952 өөредилге чылында партия чырыдыышкынының системазынга өөредилгени бедик идея деңнелге эрттиреринге организакчы-ажылды элээн эки чоруткан. ВКП(б) райкомундан болгаш партия эге организацияларындан партия чырыдыышкынының системазынга удуртулганы болгаш контрольду элээн эки чорудуп келген. Өөредилге чылының дургузунда пропагандистериниң билиг мергежилин бедидер семинарларны 8 удаа, дуржулга солчур чөвүлел хуралдарны 2 удаа чоруткан. Түннел кичээлдерни канчаар эрттиреринiң дугайында пропагандистер-биле болгаш партия эге организациялар секретарьлары-биле тускай хуралды ВКП(б) райкому эрттирген болгаш партия хуралдарынга ол айтырыгларны база чугаалажып шиитпирлээн. Түннел кичээлдерни эрттиреринiң мурнунда политшколаларга болгаш бөлгүмнерге катаптаашкынны эки организастаан. Оон түннелинде партия өөредилгези эрткен чылга деннээрге бо чылын элээн эки түннелди көргүскен.

Районнуң партия чырыдыышкынының системазынга өөренип турган бүгү дыннакчыларның 97 хуузу түннел кичээлдерге киришкен.

Партияның кежээки школазында ийиги чылдың 2, бирги чылдың 1 бөлүктери өөредилге программазын чедиишкинниг өөренип дооскаанар. Ында өөренип турар 36 коммунистерден 33 кижи өөредилгеге бедик түннелди көргүскен. Дыннакчылар Тамбар, Обус, Очур, Филенкова, Журавлева, Ширин, Бопуу, Долума, Даржыкпан, Долгар олар өөренип эрткен материалдарны эки шиңгээдип алганын көргүскеннер.

Ийиги чылдың 6 политшколалары шуптузу өөредилге программазын бүрүн дооскаанар. «Искра» колхозта эш Төгүс, Калинин аттыг колхозта эш Тюлюш Қызыл-оол, Жданов аттыг колхозта эш Биче-оол пропагандистээн политшколаларның дыннакчылары шуптузу келир өөредилге чылында «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнерге өөренир кылдыр шилчээннер.

Бирги чылдың 10 политшколаларындан 8 политшколалар, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренириниң бирги чылдың 15 бөлгүмнериндеи 13 бөлгүмнер өөредилге программазын чедиишкинниг дооскаанар. «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнерден «Искра» колхозта (пропагандист эш Базыр-оол), Ленин аттыг колхозта (пропагандист эш О. Очур-оол), бөлгүмнернин, «Красный пахарь» колхозта (пропагандист эш Санчы), дуржулга станциязында (пропагандист эш Смоленцев), «Октябрь 30 чыл ою» колхозта (пропагандист Т. Балдан) политшколаларның өөредилге чылын бедик деңнелге дооскаанын демдеглээри чугула. И. В. Сталинның допчу биографиязын өөренир 5 бөлгүмнер өөредилге программазын дооскаш түннел кичээлдерни эрттиргилээн.

Марксизм-ленинизмниң теориязын боттары өөренип турар партия, советтиң 54 активчилериндеи 34 кижи боттарының тускай планнарын ёзугаар чедиишкинниг өөренип келгеннер. Оларның иштинде коммунистер эштер Седип, Тас-оол, Тараканова. О. Очур-оол, Москвина олар боттарының планнарынга өөренип алыр-биле киирген номнарын номчуп, конспектилеп ап, эки шиңгээдип алганын беседалажыышкынга көргүскен. Ылаңгыя коммунист эш Тараканова бодунуң тускай планын ёзугаар «Коммунистиг партияның Манифестизин», Лениннiң «Чүү кылырыл», «Бир базым бурунгаар, ийи базым атказар» деп номнарын болгаш Ленин — Сталиннын өске-даа ажылдарын эки өөренип, номчуп, конспектилеп алган. Ол ышкаш интеллигенцияларның иштинде эш Москвина (район эмнелгезинде) Лениннiң «Материализм болгаш эмпириокритицизм», Сталинның «Анархизм бе азы социализм бе» деп ажылдарын номчуп, конспектилеп өөренип алган.

Партияның идеология ажылдарының бир кол адыры—коммунистерни, комсомолчуларны, совет интеллигенцияларны марксизм-ленинизмниң теориязы-биле чепсеглээр хереки-чамдык партия организацияларының талазындан кошкак удуртуп, контрольдавайн, ону кампания хевирлиг, ёзу барымдаалаар чорук-биле көрүп турганы-биле районнуң партия өөредилгезинге улуг четпестер болгаш частыыглар база бар болуп турган. Ылаңгыя Чадаанада чаңгыс-аай хевирлиг бажың тудар комбинатта бирги чылдың политшколазы база «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренириниң бөлгүмү (пропагандистери эштер Бобров, Устьянцев) өөредилге программазын дооспаан. Сталин аттыг, «Октябрь 30 чыл ою» колхозтарда, Чадаана МТС-те, АТК-да, тыва ортумак школада политшколалар болгаш бөлгүмнер өөредилге программазын озалдаашкын-биле өөренип турганы-биле сөөлгү кичээлдерни далаш-биле эрттиргеш, ындыг-ла эки түннелди чедип албааннар.

Марксизм-ленинизмниң теориязын боттары өөренип турарларга ВКП(б) РК-дан эгелээш, партия эге организацияларынга чедир хүн-бүрү дузалаар, өөредилгезин боттуг удуртур, контрольдаар ажылды сула боттандырган. Ынчангаш боттары өөренип турарларның чамдыктары багай өөредилгелиг, шыя-дырткан конспектизи безин чок болгулааны көзүлген. Чижээ, райпрокуратураның байысаакчызы эш Пархоменко, тыва ортумак школаның директору эш Шерстков оларны хынап көөрге, үүнү-даа өөренмээн болгаш харын олар «дээди сургуулду чаала дооскан үүве болгай, ам үүнү-даа өөренир аайы тывылбас-тыр» дижип турарлар. Ол ышкаш МТС директорунуң политик талазы-биле оралакчызы эш Пиляев тускай планын ёзугаар мүнне чартык-чамдыызын номчуп турган, конспектизи мырынай чок болган. ВКП(б) РК-дан оон өөредилгезин хынай бээрге ол 1940 чылдарда өөренип турган конспектизи-биле мегелээрин оралдажып турган. Бо фактылар үүнү көргүзүп турарыл дээрге, ВКП(б) РК-ның бюрозундан эгелээш пропаганда болгаш агитация килдизинге, ылаңгыя парткабинетке чедир боттары өөренип турарларга кошкак контрольду тургузуп, оларга чогуур дузаламчыларны көргүспейн турганын хереченлеп турар-дыр.

Районнуң партия организациялары партия өөредилгезинге бо ил-рээн четпестерни боттарының партия хуралдарынга чугаалажыл көргеннер. Чоокта чаа болган ВКП(б) РК-ның бюрозу районда партия өөредилгезинiң түннелин чугаалажып көргеш, өөредилге чылында туруп турган четпестерни келир өөредилге чылында болдурбазының дугайында хемчеглерни амдыгааштан эгелеп чедиишкинниг чорударын шиитпирлээн.

О. ШИРИНДИВИИ,
ВКП(б) райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Чылгы мал ажылынче кичээнгей салыр

Амдыызында машина оруу чок, сын-тайга чурттуг бистиң Тожу районнуң экономиказынга чылгы малдың ужур-дузазы канчаар-даа аажок улуг болуп турар.

Ындыг турбуже, чылгы малдың баш санын өстүрер, шынарын сайзырадыр дугайында районда кичээнгей кошкак салдынып турар. Чылгы малды чайгы үеде эки одарладып семирткеш, кыжын ажаалга, чемгерилгезин хандырып тургаш, транспортка болгаш өске-даа ажылдарга долу хемчээли-биле ажыглаар дугайында айтырыгны район организацияларындан эгелээш колхозтарга чедир ёзулуг сонуургап көрбейн турар.

Бо айтырыгны көдүрбейн турарының чылдагаанындан эрткен кыжын районда бар турар бүгү аттарның үгле 30 ажыг хуузу чүк сөөртүлгезинге ажыглатынган, а өскелери арган, оорга мойну бүдүн эвес болганындан транспортка ажыглатынар хамаан чок, олар боттары безин мөлдүк-калдык кыштааннар. Харын районнуң чамдык организацияларының ажыл-агый ажылдакчыларының харыысалга чогундан элээн хөй аът кыш ашпайн барган болгай. Чижээ, райподан 3 аът, районнуң үлетпүр комбинадындан, ВЛКСМ райкомундан, райкүүскомдан, эмнелге чериндеи 1—1 аттар кыш ашпайн барганы кончуг харыысалга чок болгаш үлегерлиг эвес чорукту көргүскен. Ындыг чоруктар колхозтарга-даа, хуу-даа кижилерге база тургулаан. Бо дугайында чылдагаанын тып, буруулуг кижилерге төлетирер хемчеглер алдынмайн, анаа-ла эрттип турар.

Бо четпестерни үндезини-биле узуткап, чылгы малды өстүрер, оон шынарын сайзырадыр, ылаңгыя ажыл аттарын чайгы үеде эки семиртир, оргазын камнап эдилээр болгаш кышкы транспортка оларны белеткээр дугайында район иштинге чаа, тодаргай хемчеглер алыры чугула.

В. ТАМДЫҢ-ООЛ.

Эки чылгычылар

Чөөн-Хемчик районнуң Шеми сумуда «Большевик» колхозтуң дээре чылгычылары О. Сендинмаа, М. Биченей, М. Чымба олар социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин күүседир дээш эрестиг ажылдааш, боттарының кадарып турар белерiниң кулуннарын чаңгыс-даа чидириг чок өстүрүп турарлар.

О. Сендинмаа төрээн 20 беден 20 кулунну бүрүн ап, эрткен май айга чедир 354 трудодень ажылдап алган. М. Биченей 15 беден 15 ажылдап алган, кулунну ап, 322 трудоденьни М. Чымба 13 беден 13 кулунну ап, 294 трудодень ажылдап алган. Бо чылгы-чылар ам чайгы үеде чылгы малды эки одарладып семиртир дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Х. АРАКЧАА.

Башкыларның билиг, мергежилин бедидер институтта курстуг хемчеглер

Өзүп олурар чаш салгакчыларны кижизидип өөредир айтырыгларның талазы-биле партия болгаш чазактың совет школаның мурнунга салып турар сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээринге башкыларның билиг, мергежилин бедидериниң институту чугула рольду ойнаар. Ынчангаш школаларда бүгү башкыларның, улус өөредилге органнарының ажылдакчыларының идея политиктиг деңнелин, нинти эртем-биле-лиин болгаш педагогтуг мастерствозун соксаал чок бедидери — оон дорт хүлээлгези ол.

Ону барымдалааш, башкыларның билиг, мергежилин бедидериниң институту эрткен өөредилге чылының дургузунда элээн каш курстуг хемчеглерни боттандырарын бодунуң мурнунга салгаш, оларны багай эвес шиитпирлээн. Эрткен чылдың сентябрьден бо чылдың майга чедир районнарның улус өөредилге килдистериниң эргелекчилери болгаш инспекторларындан, райпедкабинеттер ажылдакчыларындан, школалар директорлары болгаш эргелекчилериндеи, уруглар шөлдериниң, садтарының ажылдакчыларындан 120 кижи институт чанынга ажыл мергежил бедидериниң курстарын эрткен.

Бо өөредилге чылында институт тус-тус эртемнерни башкылаар айтырыгларның талазы-биле 50 ажыг янзы-бүрү методтуг чагааларны, мурнакчы башкыларның дуржулгазын анализтээн элээн каш брошюраларны, педагогика болгаш эртем-бойдус темаларынга хамаарышкан 15 лекцияларны ажылдап кылгаш, школа бүрүзүнче тарадып келген. Институтка доктаамал ажылдаар педагогтуг делгелгени күзүн-не организастааш, ону чаа үүлдер-биле улам байыдып келген. Институттуң библиотеказы үгле Қызыл хоорай башкыларын эвес, харын районнэр башкыларын база деңге хандырып, көжер библиотекажыгаштарны эвээш эвести организастаан. Сөөлгү үениң чаа-чаа методтуг, педагогтуг болгаш политиктиг литератураларындан, чечен чогаалдарындан тургустунган ол библиотекажыгаштар эртемнериң башкылаашкын деннелин бедидер, дуржулганы байлакшыдар болгаш эртем-билигни өстүрер талазы-биле башкыларга улуг дузаны чедирген.

Оон-биле чергелештир башкыларның билиг мергежилин бедидериниң институту школаларда өөредилге чылы доозулганы-биле кады, башкыларга бо чылдың чайгы курстуг хемчеглерин организастыг бедик деннелге эрттиреринiң бодунуң мурнунга салгаш, ам оларны боттандырып эгелээн. «Чаа өөредилге чылынга школалар белеткелиниң дугайында» облкүүскомнуң шиитпирин ёзугаар эге, чеди чыл болгаш ортумак школаларның 300 ажыг башкылары чайгы курстуг хемчеглерге хаара туттунар ужурлуг турган. Ол сорулгаларны хандырары-биле белеткелди шагда-ла дооспушаан, чайгы курстарга лекциялар номчуурунуң, практиктиг кичээлдер эрттиреринiң дуржулгалыг башкыларын институт чогуур өйүнде бүрүңү-биле шилип тыпкан болгаш олар эрткен бо айның баштайгы он хонуундан эгелээш, амга чедир боттарының ажылын үргүлчүлеп турар. Ынчаарга чайгы курстуг хемчеглерниң баштайгы ээлчээнде келдирткен күш-культура болгаш тыва, орус школаларда эге класстар, тыва школаларның орус дыл башкылары өөредилгезин ам барык-ла доозуп турар.

Курстуг хемчеглерниң ам ийи дугааргы ээлчээ эгелеп, дыка хөй башкылар чамдык тускай эртемнерни башкылаарының методиказы-биле таныжар болгаш теоретиктиг айтырыгларның талазы-биле лекциялар дыннаар. Оларның иштинде тыва школаларда эге класстарның 90 башкылары, орус, тыва школаларда орус дылдың 100 башкылары болгаш база даштыкы дылдарның 30 башкылары дыл дугайында Сталинчы өөредигниң калбак программазын эрттер.

Төөгү болгаш ССРЭ Конституциязының башкылары совет күрүне тургузуунуң болгаш Совет эргелериниң үндезиннерин өөренип, Конституцияны башкылаарының методиказы болгаш төөгүнүң чугула-чугула айтырыглары-биле боттарының билиглерин байлакшылып долдурар. Биология башкылары Мичуриниң база Павловтуң өөредиинге хамаарышкан айтырыгларның талазы-биле делгеренгейжитинген программаның өөредилгезин эрттер. Оон аңгыда үстүкү класстарның башкылары марксизм-ленинизмниң үндезиннериниң, база башкылап турар тускай эртемнериниң талазы-биле элээн каш лекцияларны дыннаарлар.

Ындыг болза-даа, башкыларга курстуг хемчеглерниң баштайгы ээлчээнге организастыг ажылдың талазы-биле чамдык четпестер болуп эрткенин демдеглээр херек. Облоно болгаш тус-тус райкүүскомнар, оларның улус өөредилге килдистери курстарга өөренир башкыларны чогуур өйүнде чорударынче сагыш салбайн барганындан баштайгы ээлчегге келдиртсе чогуур башкыларның барык-ла чартык чыгам кезии улуу-биле озалдап келген ийикпе чамдыызы шуут келбээн. Ылаңгыя ол талазы-биле Танды, Улуг-Хем, Барыын-Хемчик районнарның күүсекчи комитеттери, оларның улус өөредилге килдистери дыка харыысалга чок байдалды көргүзүп, чорутса чогуур башкыларның хөй кезиин келдирбейн барган.

Курстуг хемчеглерниң ийиги ээлчээнде өөренир башкыларның чыглыышкыны база ындыг-ла эки эвес байдалды көргүзүп турар.

И. ПРИНЦЕВ,
башкыларның билиг, мергежилин бедидер институттуң директору.

К. Маркс биле Ф. Энгельстиң политиктиг орус ажылдакчылар-биле чагаа бижижилгелери

Эртемниг коммунизмниң үндезилекчилери элээн каш он чылдарның дургузунда мурнакчы, политиктиг орус ажылдакчылар-биле бижыг харылзааны тудуп турганнар. Ол харылзаа Маркс биле Энгельстиң амыдыралының сөөлгү чылдарында онза бижыккан. Оларның чагаа бижижилгелеринге хаанныг Россияның иштики политиктиг болгаш экономнуг байдалдарын, оон даштыкы политиказын чырыдып бижип турган болгаш шиитпирлеп турганнар. Чугула теориялыг айтырыглар — политиктиг экономияның, философияның, төөгүнүң айтырыгларын шиитпирлеп турганнар.

Чоокта чаа ВКП(б) ТК-ның чанында Маркс — Энгельс — Лениннiң Институту марксизмниң үндезилекчилериниң политиктиг орус ажылдакчылар-биле аразында чагаа бижижилгелериниң чыындыларының ийи дугааргы үндүрүлгезин парлап үндүрген. Маркс биле Энгельстиң I Интернационалдың орус секциязының кежигүннери Лавровка, Лопатинга, Данельсонга, Горбунова-Каблуковага болгаш Плехановка, Засуличге база өскелерге-даа бижээн чагаалары, а ол ышкаш Энгельстиң «Россияда ниитилел харылзаалары-ның дугайында» деп үүлү болгаш аңаа «Сөөлгү сөстер» деп бөлүк чыындыда кирген.

Россияның социал-экономнуг байдалдарының анализи, орус революстуг шимчээшкиннiң ролюнуң, оон бүгү-делегейге төөгүлүг ужур-дузазының дугайында айтырыг Маркс биле Энгельстиң политиктиг орус ажылдакчыларга чагааларында төп черни ээлеп турар.

Эртемниг социализмниң үндезилекчилери Маркс биле Энгельс Россияже улуг кичээнгейни салып турганнар. Олар хаан чазактың эптеш чок дайзыннары болуп турза-даа, яштики дарлакчылар болгаш дашпыкы эжелекчилер-биле демиселге төлептиг болгаш эрес чоруун бодунуң хөй үс чылдарлыг төөгүзүнге көргүскен орус улусту изиг ынакшылдыы-биле көрүп чорааннар.

Орус улустуң бедик соруктуун демдеглевишаан, Маркс биле Энгельстиң айытканы болза, «... Делегейниң төөгүзүнге чугула рольду ойнап турар үс миллион кижилиг нация...» (арын 161), ол нация бодунуң иштинден мөлчүткен болгаш дарлаткан чоннарның хереэнге бердинген эң улуг бодалчыларны, маадырлыг революсчуларны идип үндүрген.

Россияда ниитилел шимчээшкиниң характериниң дугайында, оон ажылдакчыларының теоретиктиг деннелиниң чавызының дугайында Е. Паприцтиң шын эвес билиишкиннерин чаза-шаппышаан Энгельстиң бижээни болза: «Бир эвес чамдык школалар эртем шинчилелдеринге бодааргa бодунуң революстуг байдалы-биле онза ылгалып турар, бир эвес янзы-бүрү азыышкыннар турган болгаш ам-даа бар болуп турар болза-даа, өске талазында Добролюбовту болгаш Чернышевскийни берген төлептиг улустуң шүгүмчүлелдиг бодалы болгаш арыг теория талазы-биле шыдамыккай дилээшкиннери база бар турган. Мен болза, үгле идепкейлиг революсчу социалистерниң дугайын эвес, харын ёзулуг төөгү эртеминиң Германияда болгаш Францияда тургусканы школалардан ыракта бедик орус литературада төөгү болгаш шүгүмчүлел школаларының дугайын чугаалап тур мен» (арын 277).

Маркс биле Энгельс мурнакчы орус кижилерниң иштинден Чернышевскийни бедии-биле үнелеп, ону шылгарангай төлептиг бодалчы, эрес-дидим демиселчи деп санап турганнар. Маркс болза, Чернышевскийни улуг орус шүгүмчүлекчи болгаш эртемден деп адаан.

Г. Лопатинге К. Маркстың бижээни: «Чернышевский болза, амгы үениң бүгү-ле экономистериниң иштинде эң-не төлептиг бодалчы, оон-биле кады өскелери — үгле аныа хоолгалакчылар-дыр; оон чогаалдары ёзулуг төлептиг, долу күштүг болгаш ханы уткалыг, оон чогаалдары бо эртем талазы-биле амгы чогаалдарның иштинде номчуурунга болгаш өөренирiнге таарымчалыг ховар чогаалдар болур; орустар, оларның иштинден кым-даа ындыг кайгамчыктыг бодалчыны Европа-биле таныштырарынче мынчага чедир сагыш салбайн келгениниң дугайында ыядып миннир ужурлуг. Чернышевскийниң политиктиг өлүмү үгле Россияның эвес, харын бүгү Европаның эртемденнерiнге улуг чидириг...» (арыннар 187—188).

I Интернационалдың орус секциязының комитединiң кежигүннерiнге 1870 чылдың маргта чоруткан чагаазынга Маркстың айытканы болза: «Силернiң башкынар Чернышевскийниң ажылдары ышкаш шак ындыг ажылдар... Россияга ёзулуг алдарны кылып турар болгаш силернiң чуртунарның бистiң үс чылдың иштинде шимчээшкиннiнге база киржип эгелеп турарын көргүзүп турар» (арын 39).

Россияже улуг сонуургалды салып турарын Маркс илереткен. Маркс «Капиталдың» III томунга Россия дугайында материалдарны ажыглаары-биле орус дылды өөренип, Россия дугайында материалдарны болгаш номнарны номчуп, конспектилеп ап турган. Энгельстиң көргүскенiн ёзугаар алырга... «чер рентазының дугайында бөлүкке Россия болза, 1-ги номга үлетпүрүнүң хөлезилиг күш ажылын өөренип шинчилээринге Англияның ойнап турган ролю ышкаш ындыг рольду ойнаар ужурлуг турган.» («Капитал», том III, арын 8).

Россияда капитализмниң болгаш тараачын общиназының салым-чаяанының дугайында айтырыг Маркс болгаш Энгельстиң политиктиг орус ажылдакчылар-биле аразында чагаа бижижилгелериниде улуг черни ээлеп турар. Россия болза, социализмче пролетар диктатуразын эвес, харын бодунуң онзаланчак хамаарышпас оруун дамчып кирер үүве деп народниктерниң санап турганы билдингир болгай. Народниктер орус тараачын ажыл-агыйны идеалистиг ёзу-биле көрбүшаан, оларны «коммунистиг аажы-чаңчылче» киирбишаан, тараачын ажыл-агыйны пролетариаттандаа артык кол революсчу күш кылдыр көрүп турганнар. Народниктер болза, тараачын общиназын социализмниң үндезин сууру кылдыр көрүп, анаа даянып алгаш Россия болза, капитализмниң чадазын ажа-халааш бодунуң күжү-биле хаанныг тургузугдан социализмниң шилелгезинче дорт кирер дээрзин бадыткап турганнар.

Россияның хөгжүлдезиниң бодунуң тускай оруунга болгаш капитализмниң чадазын ажа халааш чурттун социализмче шуут шилчип кирер чоруунуң болдунуп болурунга идеп турган народниктерге удурланыштыр, Маркс биле Энгельс болза, чангыс-даа нация бодунуң күжү-биле «хөгжүлденiң чаягаар чадазын ажа халып-даа, сөөлгү декрет-биледаа өскертип шыдавас» деп санап турганнар (К. Маркс болгаш Ф. Энгельс, Чогаалдар, том XVII, арын 8).

Маркс биле Энгельс боттарының эртемге үндезиленген үзелин народниктиг хоозун күзел-бодалдарга удурланыштыр салбышаан, бир тээ ол үеде Россияның иштинге өске революсчу күш чок турган төлээде, народниктер-биле ажык маргыжыышкынны кылырындан дадагалзап болур деп санап турганнар. Олар болза, Россияга революцияның чорудулгазы орус улустуң чаа күштерин амыдыралче көдүрүп үндүрер болгаш народниктиг идеологияны өлүмге чедирер деп санап турганнар. Оон аңгыда Россияга революцияның чаза-тевиишкинiн четикпейн манап турган Маркс биле Энгельс болза, революстуг кризистiң хемчээн болгаш революцияның белеткелинге народниктерниң ойнап турган ролюн чамдык таварылгаларда эртир үнелеп турганнар.

Маркс биле Энгельстiң чыындыда парлатынган элээн каш чагааларында, а ол ышкаш Энгельстiң 1874—1875 чылдарда бижээни «Россияда ниитилел харылзааларының дугайында» деп үүлүнге болгаш 1894 чылда ол номга немей бижээни «Сөөлгү сөстер» деп бөлүүнде народниктерниң программалыг болгаш тактикалыг байдалдарының боттанмас хоозун чоруун чидии-биле шүгүмчүлээн. Народниктер күрүнениң ужур-утказын хажытпышаан, Россияда ниитилел бөлүктериниң чаңгызынга-даа даянмаан хаан чазакты «агаарда астына берген турар күрүнени» надстройка кылдыр көрүп турганнар.

Энгельс бодунуң ажылынга народниктерниң туружунуң кеди чогун, хоралыын көргүскен болгаш хаан чазактың аңгы талазы-биле ёзулуг ужур-утказын болгаш Россияда аңгы күштериниң байдалдарын тодаргай барымдааларга үндезилеп көргүскен. Энгельс болза, хаан чазакты улуг помещиктерниң эргеажыктарының камгалакчызы кылдыр характеристикалавышаан, Россияның күрүне аппарады тараачыннарны мөлчүүр болгаш үптээр арганы тергиидекчи ангыларга хандырып бээринге таарыштыр тургустунган дээрзин көргүскен. Хаанныг орус чазааның ийи дугааргы чөленгижи болза, улуг буржуазия болур деп Энгельс айыткан.

«Сөөлгү он чылдың дургузунда, эң ылаңгыя демир-орук тудуушкунуңуң ачызында дыннаып көрбээни-биле дүрген өзүп турар болгаш сөөлгү кризистiң эн-не аары-биле деггени — Петербургтуң, Москваның, Одессаның улуг буржуазиязы бодунуң бүгү хереэн тараачыннарның хоозуралы-биле бүрүн болдуруп турар, тараанның, ширбииштiн, хендирниң болгаш чагның хамык экспортчулары, үгле күрүненiң хайырлап турары камгалал үндүрүүнүң ачызы-биле амыдырап турар орус бүгү-ле улуг үлетпүр — орус күрүненiң туруп турарынга сонуургал чок элементилерниң дүрген өзерiнге ол салдарлыг-бе ынчаш?» деп Энгельс бижээн (арын 199).

Реформага чедир үениң социал-экономнуг харылзааларын ханызы-биле анализтавышаан, Россияның революстуг мурнакчы кижилериниң аңгы демиселiниң оруунче кирерiн, ийи-ачыгыстап демисежир чоруктун, ийи-чаңгыстап болгаш мөөнгежишкиннерниң тактикаларындан чайлаарын, хаан чазакты агаарда астынчак, чайлап эрте берип болур күш кылдыр эвес, харын тергиидекчи аңгылар-биле ханы харылзаалыг болгаш оларның эрге-ажыктарын камгалап турар күш кылдыр көөрүн Энгельс кыйгырган.

Париж коммуназының сөөлүнде революцияның төвү Россияже шилчий берген болгаш аңаа болур революция бүгү делегейге ужур-дузалыг болур, ол революция бодунуң күжү-биле үгле хаанныг чазакты узуткаар эвес, харын Барыын Европаның пролетар революциязынга идигни бээр дээрзин Маркс биле Энгельс байлак материалдарга үндезилеп көргүскеннер.

Россияга боттарының чогаалдарын нептередир чорукту марксизмниң үндезилекчилериниң кайы хире улуу-биле үнелеп турганын Маркс биле Энгельстiң политиктиг орус ажылдакчылар-биле аразында чагаа бижижилгелери көргүзүп турар. «Капиталдың» бирги томун очулдурар талазы-биле Лопатинге Маркс боду-биле дузалажып, сумелерiн берип турган, а оон соонда ол ажылды Даниельсон уламчылап чоруда бергенде Маркс оон очулгазын хынап, нарын айтырыгларны билип алыр болгаш терминологияны чогаадып кылыр талазы-биле очулдурукчуга сагыш човангыры-биле дузалап турган.

Бичии уругларга бедик шынарлыг чечен чогаал дээш

1952 чылдың май 31-де үнген «Сылдысчыгаш» солунга аныяк чогаалчы Олег Сувакпиттің бичии уруглар камгалалының бүгү-делегей хүнүнге таварыштыр бижээни «Хүннеп келзин» деп шүлүү үнген.

Бо шүлүк болза, аныяк чогаалчының кызымаккай мергежилдиин болгаш чогаал ажылынче чүткүлдүүн көргүзүп турар. Маңаа чогаалчы болза, бичии уругларның өөрүшкүлүг келир үези дээш капиталистиг чурттарда ажылчы чоннарның капиталдың калчаалыг күштеринге удур демиселин көргүзер сорулганы бодунга салган. Оон бижип турары болза:

«Чаа дайын болдурбас дээш,
Чаштың чолун камгалаар дээш,
Чамбы типтиг бөдүүн чону
Чаңгыс эпте катыжып тур...»

Шүлүкчүнүң бо одуруглары болза, чаа дайынның кыпсыкчыларынга удур делегейниң бөдүүн кижилериниң чүү-даа чүведен чалданмас, кандыг-даа бергелерни ажып эртеринге белен, долу шиитпирлиг чаңгыс эп-сеткилдиин көргүзүп турар.

Ындыг-даа болза, бо шүлүктүң иштинде утка-шынарының талазы-биле четпестерлиг, чедир ажылдатынмаан одуруглар база бар. Чижээлээрге:

«Ядаралга базындырган
Япон ие көрүп орда
Хайран оглу өлбезин дээш
Карак ажыт садыглап чор...»

Кым садыглап чорууру ол чүвел? Япон ие ядаралга таварышкаш ажы-төлүн ажаар шинээзи чок болу бээрге, ооң ажы-төлү аштан өлбезин дээш америк азы япон империалистерниң садыглап чоруп турары ол бе? Капиталистиг чурттарда ажылчы чоннуң бичии уругларын капитал ээлери боттарының ажык-кончаазын улгатырып алыр дээш боттарынга кулданып, хензиг куду өртекке садып ап, малдан дора аажылап турарлар болгай.

Шүлүкчүнүң бо шилип алган темазы кончуг чугула, ынчалза-даа, шүлүкчү чүвениң шынныг байдалын чидии-биле болгаш шиитпирлии-биле чедир көргүзүп шыдаваан. Бо шүлүктүң хөй нуруузу анаа-ла медээ төргүлүг, йөрээл одуруглары болуп турар. Чогаалчы кижи амыдыралда болуп турар чоруктарны бодунуң чечен-мерген, ханы уткалыг сөстери-биле чайынналдыр, хайныышкынныг сөстер-биле көргүзер ужурлуг. Шүлүк бижиирининң аянын (эге үжүктерин) таарыштырар дээш артык сөстер чыып бижиир чорук шүлүктүң идейлиг деннелин кудулады бээр. Чижек кылдыр ам база бир каш одуруглардан ап болур:

Эртинелиг Египетте
Энмежок хөй ажы-төлдер
Эртеми чок — оруу мунгаш,
Эгүүр шагда күлдар бооп тур.

«Э» деп үжүктерни таарыштырар дээш адаккы одуругда «Эгүүр» деп сөстү бижипкенинден, утказы хажый берген. Чүге дээрге, Египеттің уруглары кажан кезээде кулдандырып келген болгаш ам-даа кезээ-мөнгеде кулдандырар дээр угканы берип турар-дыр. Үжүк таарыштырар дээш шүлүкчү политиктиг чазыг кылып, ниитилел хөгжүлдезиниң хоойлуларын уттупкан-дыр. Бистиң социалистиг Төрээн чуртувуста ышкаш шак ыдыг чырык чаагай амыдырал Египетке база чайлаш чок болур дээрзин төөгү биске өөредип турар. Мынчангаш чогаал бижиирде чүвениң херек кырында боттуг, политиктиг ужур-утказын хандыр бодаар чорук тергиин чугула.

Чогаалчы кижи бодунуң чогаалын парлалгага бээриниң мурнунда каш удаа ылавылап, чедир ажылдап көөр ужурлуг. Совет чогаалчының бижээн чогаалы идея болгаш уран-чечен талазы-биле бедик деннелдиг, совет номчукчуга төлептиг болур ужурлуг.

Бо шүлүк О. Сувакпиттің баштайгы шүлүү эвес. Аныяк шүлүкчү моон мурнунда-даа элээн бедик шынарлыг шүлүктерни бижип, парлалгага үндүрүп турган, ынчалза-даа, бо шүлүктү далаш-биле, харыысалга чок бижээн деп көрүп болур.

Идеология фронтузунуң ажылын экижидер талазы-биле ВКП(б) ТК-ның төөгүлүг доктаалдарын удуртулга болдуруп алгаш, бистиң үевистиң амыдыралын тодаргайы-биле көрүнчүктелдирип турар, бедик идеялыг чаа-чаа чогаалдарны тургузары, чогаалчы бүргүзүнүң кол сорулгазы болур.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Тудуг чөөлизин чөп ажыглаар

Бистиң областың колхозка кирип турар көшкүн ажылдыг араттары сууржуң чуртталгага кирип, чаа, чылыг, чырык бажыңнарны тудуп алзын дээш большевик партия, совет чазак улуг дузаламчыны көргүзүп, узун хуусаалыг болгаш дедир эгитпес чөөлилерни чыл-бүрү берип турар болгай. Колхозтарның сорулгазы болза, чөөлилерни айыткан чүүлдеринге өй-шаанда чөп ажыглаары болур.

Ындыг турбуже, Улуг-Хем районда Жданов аттыг колхозтуң баштаар чери колхозчуларның чуртталга бажыңнарының тудуунга чазактың берген чөөли дузаламчызының негелдезин күүсетпейн турар. Чүл дизе, 1949 чылдың чазынында колхозчулар Дагба, Чалбаа, Шулуужук, Эрелчин, Хойтпак-оол, Калын-оол олар чуртталга бажыңнары туттуруп алыры-биле күрүнеден узун хуусаалыг чөөлилерни алганнар. Колхоз баштаар черден ол колхозчуларга чаңгыс-аай хевирлиг чуртталга бажыңнары тудуп бээр дээш оларныңбиле керээ чарып, кижи бүргүзүнүң алза чогуур акшазын ап алган.

Ам оон бээр үш чыл эрттип турар болза-даа, колхоз баштаар черден бо колхозчуларның чаңгызынга-даа айыткан негелде ёзугаар доозуп берген бажыңы чок. Ам тудуп берген бажыңнарын көөрге, амбары, тууйбу печказы, иштики өрээлдери, крышазы чок, соңгаларның рамалары чаңгыс каът, тудугларның ниити шынары куду: шалалары шаараш, эжиктериниң эви багай. Негелде ёзугаар алырга, чүгле орту киир кылдынып турар бажыңнар болур.

1951 чылдан эгелээш, ол колхозчулар чөөлини төлеп эгелээннер, а оларның колхозтан ап турар бажыннарының шынары ам мындыг ышкажыл.

Жданов аттыг колхозтуң баштаар чери, ооң даргазы эш Кук колхозта тудуг ажылын үндезини-биле сайзырадып, ылаңгыя чөөли дузаламчыны чөп ажыглаар, ооң айыткан негелдезин ёзугаар тудугну бүгү талазы-биле шынарлыг кылыр дугайында шиитпирлиг хемчеглер алыры чугула.

В. ПЕТРОВ.

Эыт, дүк дужаалгазының темпизин дүргедедир

Сүт-Хөл районнуң күүсекчи комитеди районга эыт, дүк дужаалгазының планын өй-шаанда күүседир дээш оларны хүлээп алыр черлерни белеткээр дугайында апрель айда-ла тодаргай шиитпирни хүлээп алган.

Ооң соонда райкүүском болдунуң шиитпириниң күүселдези дээш хыналда чорутпаан, база ол шиитпирни күүседир ужурлуг райпо, Белеткелдер министерствозунуң район төлээзи дээн ышкаш организациялар дарый хемчег албайн чүгле июньда кээп хөделгеннер. Алдан-Маадыр, Улуг-Алаак сумуларда пунктуларның мал хүлээп алыр кажаалары, деңзилери белен эвес болган. Ооң чылдагааны-биле июнь 10-га чедир эыт, дүк дужаалгазының график планын райоң чүгле 21 хуу күүсеткен.

Мал хүлээп алыр пунктуларның эргелекчилериниң 10 хонук хуусаалыг семинарын эрттирбээниниң хараазындан чамдык пунктуларның эргелекчилери отчёт кылып чадааш, район төвүнче чорук кылып, ажыл саададыр чүүлдер бар. Чижээ, Хөр-Тайга, Кызыл-Тайга сумуларның пунктузунуң эргелекчизи Сарыг-оол мал хүлээп алырының изиг түлүк үезинде отчёт дужаары-биле район төвүнге 2 хонукта олуруп келгениниң түннелинде эыт дужаары-биле келген 10 ажыг кижи ону 2 хонукта манаан.

Ол ышкаш район төвүнде пункт эргелекчизи Өргежик эыт, дүк дужаары-биле келген кижилерни манадыр, ажылга харыысалга чок, чамдыкта сүрдүрер чоруктарны кылып, хүнде кончуг эвээш эыт, дүк хүлээп ап турар.

Райпо баштаар черинің даргазы эш Суворов, Белеткелдер министерствозунуң район төлээзи эш Чумак олар белеткел черлериниң ажылын экижидер дугайында кыска хуусааның иштинде боттуг хемчеглер алыры чугула.

Д. ДОРЖУ.

Анчының чедиишкини

Мөңгүн-Тайга районунуң Хүрен-Тайга сумузунда анчы Хойлаарак арат чоннуң мал ажылынга хора чедирер бөрү-биле шыңгыы демиселди кыш, чай чок чорудуп турар.

Анчы Хойлаарак 1950 чылда 13 бөрү, 1951 чылда 14 бөрү, 1952 чылда бир улуг бөрүнү 10 оолдары-биле катай тып өлүрген. Анчы Хойлаарак аннаашкынын ам-даа үргүлчүлеп турар.

ФЕЛЬЕТОН

Кымнар аштырыышкынга таварышканыл?

Хол бөмбүүнүң талазы-биле обласка бирги чер дээш маргылдаа чарлатынган дугайында шиитпирни Каа-Хем райкүүскомнуң даргазы эш Дежнёв алгаш, ооң күүселдезин организастаарынче-даа улуг сагыш салбайн, стол хааржаанче суп кааш, уттупта берген чүвен иргин. Петр Артемьевич бир-ле ажылдап олурарга телефон дагжап келген. Даргадаа телефон данзазын аяар сегирип-ле алган.

—Хол бөмбүүнүң талазы-биле область маргылдаазы эгелээр деп баарды, районнуң командалары кажан келир деп тур?—деп күш-культура болгаш спорт херээниң область комитединден негеп-даа, контрольдап-даа айыра-ла берген.

Дарга канчаар-даа аайын тыппайн баргаш, ынчалзажок чамдыкта бергедээшкиннерден уштунуп үне бээр арганы бодааш, ам-на харыыны берген:

—Озал чокка чеде бээрлер, ол дугайында улуг сагышсыааш-даа канчаарыл.

—Чогум кажан келир командалар боор, эш Дежнёв? — деп комитеттен база катап айтырган.

Дарга ол аразында стол хааржаанда бижиин дилеп каап, «алло, алло» деп эки дыннаваан кижи болуп олургаш, хөй саазыннар аразындан ам-на тып алган. Чүгүртү көре кааптарга, маргылдааның эгелээр хүнү карак уунга таваржы берген. Петр Артемьевич ам-на чоргаар харыылаан:

—Мыргылдаа июнь 15-те эгелээр болгай, а бистиң оолдар биле уругларның командалары июнь 14-те Кызыл хоорайга чеде бээрлер.

Харыы бердинген. Дарга ам-на хөлзеп эгелээн. Ол-ла дораан ВЛКСМ райкомунче болгаш клуб эргелекчизи эш Косыхче дораан телефоннааш, ооң соонда Косыхты кабинединге келдирип алган.

—Хол бөмбүүнүң талазы-биле область маргылдаазы июнь 15-те эгелээр, ВЛКСМ райкому-биле харылзажып тургаш оолдарның база уругларның ийи командаларын дүрген чорудуп көрүнер—деп дарга айтыышкын берген.

—Белеткел чок улус канчаар боор, дарга?

—Ойнакчылар бар ышкажыгай, олар ойнап билир, белеткелди канчаар силер, шыырак ойнакчылардан чыый шапкаш, командаларны четчелээш, Кызылче хаптынар. Маргылдаага чедиишкинниг болурунарны күзедим!

Кызылга июнь 14-те ол районнуң бут бөмбүүнүң командазы ап четкен. Ол команда хоорайның профэвилелдер организацияларының командазынга 10:0 санга утуруп алган. А хол бөмбүүнүң командалары канчаар-даа далажып турганның кырындан озалдааш, Кызылга чүгле 16-да чедип келгеннер.

Каа-Хем районнуң командазы маргылдааже кирипте-ле берген. Чаңгыс черге кады ойнап, белеткел кылбаан улус канчаар боор, улай-улай утуруп туруп-ла берген. Адак сөөлгү ийи ужуражылгаларны команда ойнавайн-даа дүжүп берипкен. Ол командада дыка шыырак ойнакчылар бар, ынчалза-даа, олар хамык командаларның эң куду түннелдин болган, харын-даа түннел безин чок болган дизе чогуур, чүге дээрге, чурум үрээн дээш судья коллегиязы ол команданы маргылдаага киришпээн кылдыр казып каапкан.

Каа-Хемниң спортчулары июнь айның 14-тен 18-ке чедир үениң иштинде дыка улуг аштырыышкынларга таварышканнар. Бут бөмбүүнүң командазы 10:0 санга утурган, уругларның хол бөмбүүнүң командазы 2:0 санга утурган, а оолдарның командазы хөй катап утурганының сөөлүнде чурум үрээш маргылдаадан шуут казытына берген.

Ынчаарга мындыг айтырыг тургустунуп келир: кымнар аштырыышкынга таварышканыл? Ол айтырыга мынчаар харыылаар: Каа-Хем райкүүскомунуң удуртукчулары эштер: Дежнёв биле Шогжал болгаш ВЛКСМ райкомунуң секретари эш Ильин олар аштырганнар. Чүге дээрге, ол удуртукчулар районга спорт ажылын сайзырадыр хемчеглерни албааннар.

Эрткен чылын эш Дежнёв мынчалган: Сарыг-Септиң тергиин эки стадионун өскээр көжүргеш, ооң орнунга уруглар яслизи тудар деп шиитпирлеп алган. Областың дыка хөй күш-культуржуларының билири Сарыг-Сеп стадионунуң орнунга кожагар чагылар шаштына бергилээн. Ында ясли-даа тутунмаан, стадион-даа хагдынган. Эш Дежнёвтуң саналы-биле туткан Сарыг-Септиң чаа стадионунуң шөлү дески эвес хавак арны чер болур. Аңаа спорттуң кандыг-даа көргүзүглерин кылыры дыка берге. Ол стадионга бут бөмбүү болгаш чадаг чарыш кылып турда, спорсменнер дыка хөй катап кээп ужуп турарлар, чүге дээрге, шөл дески эвес. Райкүүском даргазы эш Дежнёвтуң спорт херээн сайзырадыр дээш сагыш салып турары бо ышкажыл — стадион көжүрүп шаг-үе эрттирип турар.

Эштер Дежнёв биле Ильин оларга улустуң мындыг үлегер домаан база катап бараалгадып көрээл, «чазын чүү чаштырып тарып каан ийик сен, күзүн ооңну-ла алыр сен» дээр болгай, а эргим даргаларга бистер мынча деп чугаалаар бис: спорт дээш чүү канчалчык силер, ындыг түннелди маргылдаа көргүскен.

С. ПИРОГОВ.

Колхозтуң номчулга бажыңы

Каа-Хем районнуң төвү—Сарыг-Сеп суурдан 12 километр черде «Кызыл тук» колхозтуң Бүрен-Аксы сууру туруп турар. Ында номчулга бажыңы болза, колхозтуң амыдыралында улуг черни ээлээн. Ажыл шагының соонда кежээлерде комсомолчулар, аныяктар, улуг назылыг колхозчулар номчулга бажыңынга үргүлчү кээп турар. Көдээде культура одааның оран-бажыңын электрин чырыткызы чайыннандыр чырыткан. Чугайлап каан арыг шевер номчулга бажыңы, ында чаа мебель—ол бүгү дыштанылгага таарымчалыг байдалдыг болган.

«Коммунизмниң улуг тудуглары», «областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчылары» деп делгелгелерни ында кылган. Комсомолчу Л. П. Вергазова номчулга бажыңының эргелекчизинде ам ийи чыл ажылдап турар, колхозчулар боттарының номчулга бажыңынга хандыгып, ылаңгыя аныяктар ону хүндүлеп көрүп турар.

Л. П. Вергазова номчулга бажыңының ажылын эки организастаан, ооң-биле кады хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип келген, ол болза, сценага эки үүлдерни көргүзүп турар болгаш колхозта эң эки күш-культуржу, чиик атлетика болгаш хаак спортунуң талазы-биле ийи дугаар разрядтыг болуп турар.

Номчулга бажыңының чанында, шии, ыр, күш-культура болгаш ДОСААФ бөлгүмнери доктаамал ажылдап турар. Бо чылдың март айда районга көдээниң бот-тывынгыр уран-үүл көргүзүүнге «Кызыл тук» колхозтуң аныяктары болгаш чамдык улуг назылыг кежигүннери база киришкен.

Хову ажылдарының үезинде номчулга бажыңының эргелекчизи эш Вергазова актив-биле кады бүгү бригадаларга беседаларны, солунларны ыыткыр номчулгазын хүнбүүде чорудуп, социалистиг чарыш организастаарынга колхозтуң баштаар черинге дузалажып турар. Номчулга бажыңында элээн номпарлыг библиотека бар, ооң номчукчулары 56 кижи. Бо чылын ном фондузу немей тургустунар, ийи муң рубль-биле чаа литератураларны садып алган турар.

Комсомолчу Л. Вергазова номчулга бажыңының ажылынга активти идепкейлиг киириштирген. Комсомол эге организациязының секретари эш Микушина номчулга бажыңының чанында шии бөлгүмүн удуртуп турар. Л. Вергазова болза, бодунуң идей-политиктиг деннелин, ажылга мергежилин кызымак бедидип, солуннарны, чечен-чогаалдың номнарын үргүлчү номчуп турар, бо чылын ол янзы-бүрү 12 номнарны номчаан. «Культура-чырыдыышкын ажылы» деп журнал болза, ооң холдан салбас үргүлчү номчуур ному апарган.

Любовь Прокопьевна болза, комсомол эге организациязының политбөлгүмүнүн пропагандизи. Эш Вергазова сиген ажаап алыышкынының үезинде колхозчуларның ортузунга агитация-массалыг ажылды калбартырынче номчулга бажыңының ажылын эде тургускан. Комсомолчу Л. П. Вергазова болгаш номчулга бажыңының активи төрээн колхозун быжыглаар, ооң байлаан көвүдедир дээш, колхозчу суурнуң культуразын бедик көдүрер дээш партия организациязының болгаш колхоз баштаар черинің ёзулуг дузалакчылары болуп турар.

В. МАЛЬКОВА.

Ужугуп чоруур кижилерни хемчег алыр

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын ёзугаар колхоз бүдүрүлгезинге кирип алгаш, ооң соонда орта ажылдавас, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр болгаш харын бодунуң кара-туразы-биле өске колхозче, азы бүдүрүлге черинче чоруй баар кижилер Сүт-Хөл районнуң Хөр-Тайга сумуда Сталин аттыг колхозтуң кежигүннериниң иштинде бар болуп турар.

Колхоз кежигүнү коммунист М. Лопсаң эрткен чылын ажылдап турган колхозун каггаш, бодунуң туразы-биле өске бүдүрүлге черинче көжүп чоруй барган. Оон соонда Сат Чамзырын, Базын-оол олар база чоруй барганнар. Колхозчу О. Серемаа бодунуң колхозундан кандыг-даа чөпшээрел чокка Чөөн-Хемчик районнуң Ийме сумуда Ленин аттыг колхозче чоруй барган.

Мындыг кижилерни колхозка кымдаа албадап киирип албаан. Олар боттарының билдириишкиннери-биле колхозка кирип алгаш, аңаа ажылдаарындан ойталап, өскээр ужугуп чоруп турарлар. Совет хоойлуларны сагывыс, ындыг ужугуп чоруур кижилер дугайында колхоз баштаар чер-даа, район организациялары-даа хемчег албайн турар.

Оон ыңай колхозтуң тудуг суурун сайзырадып, колхозчуларны чаңгыс черге сууржудуп, оларның күш-ажылын чөп организастаар дугайында хемчеглер алдынмайн турарындан чамдык колхозчулар колхоз төвүнден ырак черлерде чурттап, аңаа сылдап алгаш, ажылга шоолуг киришпейн турар. Чижээ, Маадыр-оол, Көк-оол, Сылдын-оол олар 1952 чылдың январьдан бээр кижи санында 10 хире-даа четпес трудодень ажылдап алганнар. Оон аңгыда Домаадан, Семис-оол олар Алдыы-Ишкиниң бажында чурттап, ниитиниң ажылынга барык киржилге чок болуп турар.

Колхоз бүдүрүлгезин каггаш ужугуп чоруур кижилерни ол барган черлери хүлээп албайн районунче дедир чорудар болгаш моон соңгаар ындыг кижилерни кайы-даа черге хүлээп алыр чорукту болдурбас болза чогуур.

О. ЧАШ-ООЛ.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Комсомол эге организациязынга партийжи удуртулганы күштелдирер"

1883 чылда Женевага тургустунган «Күш-ажылды хостаары» деп бөлүк-биле Энгельстиң бижижилгелериниң талазы-биле тускай бөлүктү ол чыындыда киргеп. Россияга баштайгы марксисчи бөлүктүң тыптып келгенинге Энгельс өөрүп байырлап турган. 1885 чылдың апрельде Вера Засуличге бижээн чагаазынга Энгельстиң бижээни болза:

«...Маркстың экономнуг болгаш төөгүлүг улуг теорияларын күзелдии-биле болгаш бүзүрелдии-биле хүлээп ап турар бөлүктүң орус аныяктар ортузунда бар болуп турарынга чоргаарланып тур мен. Бир эвес Маркс боду оон ыңай шоолуг эвесле үеде дириг чурттап чораан болза, база-ла шак ынчаар чоргаарланыр ийик...» (арын 309).

«Күш-ажылды хостаары» деп бөлүктүң кежигүннери-биле бижижилге капитализмниң монополия мурнунда хөгжүлдезиниң дооступ, капитализм бодунуң хөгжүлдезиниң чаа, империалистиг чадазынче шилчип кирип турар үеде чорутунуп турган. Энгельс болза, империализмниң үезинде капитализмниң шынар талазы-биле өскерилгелерин болгаш кол-кол капиталистиг чурттарның аразында харылзаалар талазы-биле болган өскерилгелерни шыны-биле тодаргайлап шыдаваан. Энгельс Россияны Европа реакциязының чөлеңгижи кыллыр көрбүшаан турган болгаш хаан чазактың дипломатиязының ролюн эмин эрттир улгатырып турган. Бо айгыыглар талазы-биле Энгельс бодунуң туружун «...Орус царизмниң даштыкы политиказы» деп үүлүнде эн-не тодаргайы-биле илереткен. Чоокшулап келген делегей дайынының чылдагаанларын Энгельс ол үүлүнге шын эвес тайылбырлаан болгаш империалистиг дайынның тыптып келириниң кол фактору — империалистиг күрүнелериниң аразында колония дээш, боттарынга хамаарылгалыг черлер дээш болуп турган демиселди ожаарбайн барган. Энгельстиң ол үүлүнүң четпестерин демдеглевишаан, эш Сталинның айытканы болза, ол үүлүнде «Сөөлүнде барып шиитпирлиг рольду ойнаан бир чугула байдалды, а тодаргайлаарга — колониялар дээш, бараан садып саарар черлер дээш, чиг-эт алыр черлер дээш ынчаарда-ла улуг ужур-уткалыг турган **империалистиг** демиселди, делегей дайынының фактору болур Англияның ролюн, Германия биле Англияның аразында ынчаарда-ла улуг ужур-уткалыг турган болгаш сөөлүнде бзрып делегей дайынының тыптып келириниң болгаш нептереп өөскүүрүүнүң хөрээнге барык-ла шиитпирлиг рольду ойнаан чөрүлдээлерни демдеглеп киирбейн барган» («Большевик» № 9, арын 4, 1941 ч.).

Царизмниң дипломатиязының ролюн эмин эрттир улгатырганы ооң 1890 чылдың апрель 3-те В. Засуличге бижээн чагаазындан көстүр. Ол чагаада Энгельстиң бадыткап бижээни болза, царизмниң дипломатиязы — «ол болза, амдызында Россияда эглиш дивес кара-чаңгыс күш болур...» («К. Маркс биле Ф. Энгельстиң политиктиг орус ажылдакчылар-биле аразында чагаа бижижилгелери», арын 315, Күрполитиздат, 1951 ч.).

Бо дугайында эш Сталинның бижээни болза: «Россияның төөгүзүнде, ооң даштыкы политиказында эң-не чугула үүл дипломатия болуп турган, а хааннар, феодалдар, садыгжылар болгаш өске-даа социал бөлүктер—үүг-даа, азы барык-ла үүг-даа болуп шыдавас турган деп бодап болур» («Большевик» № 9, 1941 ч. арын 31).

«Күш-ажылды хостаары» деп бөлүк элээн хөй алдарлыг ажылдарны: Россияга марксизмни нептередир талазы-биле улуг ажылдарны кылып, социал-демократияны теория талазы-биле үндезилеп, ажылчын шимчээшкининге уткуштур баштайгы базымны кылган болза-даа, ол бөлүк ажылчын шимчээшкини-биле херек кырында харылзаа чок турган болгаш оларның ажыл-чорудулгазы народниктер-биле чүгле теория талазы-биле демиселди чорудары-биле кызыгаарлатынып турган.

Эртемниң улуг корифейлери, шилиндек революсчулар Ленин биле Сталин чогаадыкчы марксизмниң туружунга туруп алгаш, империализм үезиниң чаа байдалынга таарыштыр марксизмни улам ыңай сайзырадып, ону чаа чадаже көдүрүп үндүргеннер. Империализмче өзүп кире берген капитализмниң шынар талазы-биле чаа өскерилгелерин Ленин биле Сталин генийлии-биле тодаргайлап, орус империализмниң онзагай байдалын, ооң бүгү делегей империализми-биле харылзаазын илереткеннер.

1917 чылдың Октябрьда бистиң чуртувусту бүгү-делегейге төөгүлүг тиилелгеге чедирип, Россияны делегей революциязының болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкиниң чөлеңгижи кылдыр хуулдурган чаа хевириниң партиязын Ленин биле Сталин тургускан.

Ол чыындыда парлатынган Маркс биле Энгельстиң политиктиг орус ажылдакчылар-биле чагаалары болза, Россияның салым-чаяанын, орус революстуг шимчээшкиниң хөгжүлдезин эртемниг коммунизмниң үндезилекчилериниң ханызы-биле сонуургап турганын көргүзүп турар. Ол чагааларны совет номчукчулар сонуургалдыы-биле номчуурлар.

Н. САМОРУКОВ.

„Комсомол эге организациязынга партийжи удуртулганы күштелдирер" дугайында айтырыгны ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкомунуң пленумунга бо чылдың майның 21-де чугаалашканының болгаш ВЛКСМ райкомунуң 3 дугаар пленумун эрттиргениниң соонда партия болгаш комсомол организацияларының ажылдары экижип турар деп ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкомунуң секретари эш Сапчай «Шынның» редакциязынга харыылаан.

Бо чылдың майда үнген № 96 «Шын» солунга парлатынган «Комсомол эге организациязынга партийжи удуртулганы күштелдирер» деп эгелиг үүлде Бии-Хем районуң «Кызыл тараачын», «Кызыл сылдыс», «Тиилелге» болгаш өске-даа колхозтарда партия эге организациялары комсомол эге организацияларынга партийжи удуртулганы багай боттандырып турганын бижээн.

Ол материалда бижитинген фактылар шын болган.

Комсомол организацияларынга партийжи удуртулганы күштелдирер дугайында айтырыгны ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкомунуң пленумунга бо чылдың майның 21-де чугаалашканының болгаш ВЛКСМ райкомунуң 3 дугаар пленумун эрттиргениниң соонда партия болгаш комсомол организацияларының ажылдары экижип турар деп ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкомунуң секретари эш Сапчай «Шынның» редакциязынга харыылаан.

Жак Дюклога хосталга!

ПАРИЖ. Жак Дюклону, Андрэ Стильди болгаш тайбың дээш, демократия дээш өске-даа демиселчилерни ужур-дүрүм чогу-биле карабажыңнаанынга удурланыышкынның массалыг митингилери, чыскаалдары, ажыл соксадыышкынары бүгү Францияда болуп эрттип турар.

«Юманите» солуннуң медээлеп турары болза, Од департаментиге хөй кижи киржикчилиг митинги болган. Каркассоны хоорайга болган Дюклону камгалаарының митингизинге бир муң чыгыы кижи киришкен, Нарбонн хоорайга болган митингиге 700 кижи болгаш Аржелье деп чурттакчылыг черге болган митингиге 200 кижи киришкен. Чөөн Пиренеи департаментиде Перчиньян хоорайга болган митингиге бир каш үс ажылчы чоннар чыылган.

Марсель хоорайда Бомбар болгаш Саматан кварталдарның чурттакчыларының хуралдарындан, Коррез департаментиде Сен-Мер-Лез Уссин хоорайның чурттакчы чонунуң ниити хуралындан, Вар департаментиде Салерн хоорайның 300 чурттакчылары, Гваделуптуң студентилери Жак Дюклону, Андрэ Стильди хостаарын негеп турар негелде бижиити эрге-чагырга черлеринче чоруткан.

Янзы-бүрү департаментилериниң 11 хоорайларының муниципалдыг чөвүлелдери, а ол ышкаш Нор департаментиниң башкыларының автономнуг профэвилелиниң чөвүлели, ол профэвилелиниң Приморское Альпы департаментиде секциязының бюрозу, Сена болгаш Уаза департаментилерде дайынга киржип чорааннарның француз эвилелиниң кежигүннериниң ниити хуралындан, Страсбургтуң студентилери, «Эсприи» деп шажынчы бөлүктүң кежигүннери патриоттарны ужур-дүрүм чогу-биле кара-бажыңнап турарынга болгаш демократтыг организацияларны истеп-сүрүп турарынга удурланып турар.

Сена болгаш Уаза департаментиде Сен-Жермен-Ан-Лей хоорайда башкы институдунуң ортузунда, Сена департаментиде Бонди хоорайның чурттакчы чонунуң ортузунда, Эро департаментиде Безье хоорайның демир орук ажылчыннарында болгаш чурттуң хөй-хөй бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде ажылчы чоннарның Жак Дюклону хостаарын негеп турар негелде бижиинин адаанга ат салыышкынының чыылдазын чорудуп турар.

Жак Дюклону, Андрэ Стильди ужур-дүрүм чок ёзу-биле карабажыңнаанынга удурланыышкынның ажыл соксадыышкының Монпельс болгаш Магалас хоорайларының (Эро департаментиде) тудуг ажылчыннары кылып эрттирген.

Иранда, Тунисте, Алжирде, Марокка, Люксембургта болгаш Германияда ажылчы чоннарның сеткилсагыш катыжыышкының илередип турар чагааларындан үзүндүлелди «Юманите» солун парлаан.

Барыын Германияда шериг үлетпүрүнүң өзүлдези

БЕРЛИН. Барыын Германияда шериг үлетпүрүн массалыы-биле калбартып турар. Июнь 23-те «Форвертс» солунда (понедельник санында үнер «Нейес дейчланд» солунну үндүрер черинде) парлаан медээ ол дугайын херечилеп турар. Ол солуннуң редакциязының чөпшээрелинде бар турар документилерни ёзугаар ол медээни кылган.

Ол документилерден билдинип турары болза, англи-америк империалистер болгаш Аденауэрниң өжээргек бөлүү барыын германда үлетпүрлерни бодунуң дайын белеткелинге шагда-ла ажыглап эгелээн. Ол барымдааны моон ыңай чажырар аргажок болганының ужурундан барыын талакы күрүнелер болгаш боонн эрге-чагырга чаңгыс талалыг шериг керээзиниң үүлүн өзугаар кылган үүл-биле ол барымдааны шынзыктырарын оралдажып турар. Ол чорук болза, Потсдам дугуржулгазын үреп турар. Оон-биле кады атомнуг болгаш бактериологтуг чепсекти бүдүрүп үндүрериниң баштайгы үүлдерин тургузар деп турар.

Медээде айтып турары болза, америк болгаш боонн эрге-чагырга-ларының төлээлекчилериниң аразында чоокку чылдың дургузунда барыын герман металлургия үлетпүрү каң бүдүрүп үндүрерин чылда 18-тен 20 миллион тонна чедир улгатырарының дугайында чөпшээрежилгени чедип алган. Хөмүр тывыжы бир чылда 126 миллион тонна чедер ужурлуг.

«Иг-фарбениндустри» деп улуг химия заводу бо хүннерде безин бир чылда 5.100 тонна ак фосфорну бүдүрүп үндүрүп турар. Вальдсхутте чыл бүрүде-ле 1800 тонна ак фосфорну бүдүрүп үндүрер заводту тудуп турар. Ак фосфорну фосфорлуг бомбаларны бүдүрүп үндүрерине ажыглаары билдингир.

Тангеймеде «Иг-фарбениндустри» бүдүрүлгелеринде 12 муң ажылчыннар дайынчы хораннаар бүдүмелдерни кылып турар. Кельниң мурнуу талазында динамит бүдүрүп үндүрүп турар завод долу күчүзү-биле ажылдап турар.

Баварияның Бердолда запальдыг быстаннарны белеткеп үндүрүп турар. Неймюнстерде (Шлезбиг-Гольштейн) бир шак бүрүзүнде-ле 5 муң хол гранадын бүдүрүп үндүрүп турар. Золингенде винтовка чыдаларын белеткеп турар.

Штутгарттың чогуунда Неккарда Плохингенде «МГ—42» типтиг пулеметтарны, Дюссельдорфтуң чоогунда Фельбертте бир фирма хол гранаттарын бүдүрүп үндүрүп турар. Килияның чоогунда Эккерндорфта винтовкаларны белеткеп турар. «Лингоф» деп фотоаппараттар бүдүрүлгезиниң талазы-биле Мюнхенде завод атом энергиязының айтырыының талазы-биле америк комиссияга тускай фотокамерлерни, Нюрнбергте «Грундиг» деп фирма хову телефоннарын болгаш дайынчы радио хеременнерлерин. Нюрнбергтиң «Мюллер» деп пөс-таавы бүдүрүлгези шериг хевин белеткеп турар. Баварияда Аллахта Гитлерниң үезинде «Пантера» деп танкаларны бүдүрүп үндүрүп турган Крупптуң танка кылыр заводу бодунуң бүдүрүп үндүрүүшкүнүн катап кылып эгелээн. Ында туруп турар «БМВ» деп («Байрише моторенверке») бүдүрүлге үш айның дургузунда 226 танкаларны, 2800 куяк машиналарны, 3 муң дайынчы чүк машиналарын белеткеп үндүрген. Гамбургта «Блом болгаш фосс» фирманың заводтары база танкалар бүдүрүп турар. Аугсбургта «Мессершмидт» бүдүрүлгези самолёттар бүдүрүп үндүрерин база катап эгелээн.

(СЭТА).

„Дер Абенд" солун Аденауэрниң ролюнуң дугайында

ВЕНА. «Дер абенд» солун бодунуң Вашингтондан медээзин парлап үндүрген, ында чугаалап турары болза:

«Эки дамчыткан медээден билдинип турары болза, АКШ-тың күрүне секретари Ачесоннуң даштыкы херектер талазы-биле сенат комиссиязының илеткелиниң соонда бир чамдык сенаторлар-биле тускай эвес беседалажыышкынга бодунуң Европага чорааныының дугайында чугаалааны болза, АКШ бодунуң политиказын европага боттандырары-биле Аденауэрниң чазааанга даянып болур. Ниити керээни дүргени-биле күштүг болдурар чорук Ачесоннуң бодалы-биле алырга сөөлгү үеде Адепауэрниң бир каш чайгылып турар байдалын быжыглаар ужурлуг.

Боонн чазак Германияның иштики хөгжүлдезиниң уламындан барыын талакы күрүнелерниң саңлдарындан үне берип болур чадавас деп бир каш сенаторлар айыылзыып чугаалаарга, Ачесоннуң чугаалааны болза, ам бо үеге чедир туруп турган Барыын Германияны хынаарының ниити хыналдазы херек кырында күштүг болуп арттар болгаш чуртка америк шеригниң туруп турарын магадылап турар. Эвилелдиң контроль комиссиязын элчинер Чөвүлели кылдыр өскертир чорук болза, үүгле хевирни өскертири болур, а контрольдаар чорук мурнундагызы ышкаш хевээр күштүг болуп арттар.

Сенаторларга Ачесоннуң оон ыңай чугаалааны болза, Парижке европа армиязының дугайында керээге ат салыр мурнунда барыын талакы чурттарның үш даштыкы херектер министрлеринге Аденауэр боонн чазактың мурнундан барыын талакы күрүнелер-биле кады хөделирин, европа армиязының кезээ болур немец шеригни эвилелдиң дээди командылалының күзээни дайын чорудуушкунунче чоруларын аазаан».

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының июнь 27-де медээлээни болза:

Кореяның Улустуң армиязының кезектери кыдат улустуң эки-турачыларының деткимчези-биле американгли эжелекчилериниң болгаш лисынманчы шериглериниң атакаларын ойтур шаварын үргүлчүлеп, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг когаралдарны таварыштырып турар.

Барыын фронтуда Муденли болгаш Пхохвали районнарга Улустуң армиязының кезектери атакалар чорудуп турган дайзынга улуг чидириглерни таварыштырып, дайзының рота ажыг солдаттарын болгаш офицерлерин долузу-биле чок кылып узуткаан.

Төп фронтуга Чхолвонь районга дайзын дөрт катап атакалар кылган, ынчалза-даа, когаралдарга таваржып ойтур шаптырган.

Бистиң чурттакчыларлыг тыл районнарывысче халдаашкыннарга киржип турган дайзының беш самолёдун июнь 27-де Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш адыгжы-аңчыларның отрядтары андара аткан.

(СЭТА).

Кореяда дайынны соксадыр

БЕРЛИН. Херээженнериниң демократтыг бүгү-делегей федерациязының секретариадының медээлеп турары болза, Кореяда дайынны ийи чыл болурунуң мурнуу чарыында Кореяда туруп турар туттурган шериглериниң өг-бүлези британ империязының бүгү херээженнеринге кыйгырыг кылган. Херээженнериниң демократтыг бүгү-делегей федерациязының ол кыйгырыы болза, Кореяда дайыллажып турар болгаш ында туттурган англи солдаттарының төрелдериниң, кадайларының, уштуу кыстарының Кореяда дайынны ханызы-биле көөр хөөн чок чоруунуң илергейлээшкини болур.

Кыйгырыгда чугаалап турары болза:

«Бистиң оолдарывысты аппарган, бистиң өг-бүлевисти быдараткан болгаш корей улуска капчаар-даа аажок качыгдалды болгаш 300 муң бичии уругларны өлүр чорукка таварыштырган Кореяда дайынның эгелээнинден бээр 1952 чылдың июнь 25-те ийи чыл болур...

Кореяда туруп турар англи аныяк оолдарның келеринге болгаш кадайларына кыйгырыг-биле чергелештир, бистер ышкаш бодунуң өг-бүлезиге ыпак бүгү-ле иелерни, кадайларны кыйгырарывыс болза: бистиң үнүвүс дайынны соксадып, оолдарывысты дедир чандырып, Кореяда дайынны делегейниң үш дугаар дайынны болу бээрин болдурбазын шыдаар.

... Кореяда тайбынчыдылга чугаалажыышкыннарының бүгү делегейге тайбыңны доп-дораан эккээрин күзеп тур бис. Бүгү туттурган шериглерни доп-дораан солчурун, тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарга англи төлээлекчилериниң киржирин, ол чугаалажыышкыннарны үүгле американнар кылбазын негеп тур бис. Ол коргунчуг дайынның уламчылаарын күзевейн тур бис».

Туттурган шериглериниң өг-бүлезиниң кыйгырыының адаанда бүгү Англияда ат салыышкынының чыылдазын чоруткан. Англи туттурган шериглериниң өг-бүлезиниң төлээлекчизи 100 кижи составтыг төлээлер июнь 25-те премьер-министр Черчилльче Кореяда дайынны доп-дораан соксадырын негеп турар негелде бижиктиг баарлар.

(СЭТА).

Америк агрессорларның араатанзыг чоруунга корей улустуң удурланыышкыны

ПХЕНЬЯН. Кочжедо ортулукта америк империалистерниң араатанзыг үүлгедиглеринге Корей Улус-Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары килеңнээшкин-биле удурланып турар.

Кочжедо ортулукта болгаш өскедаа районнарда турар туттурган корей болгаш кыдат шериглерни америк интервентилериниң доктаамалы-биле кыргып-хыдып турар чоруу бүгү корей улусту күштүү-биле киленнедип турар деп Кореяның Төп телеграф агентилели дыңнаткан. Америк шериг калчааралының кембуруулуг үүлгедиглерин доп-дораан соксадырын республиканың чону негеп турар.

Кореяның Төп телеграф агентилели Сонгу Кореяның Демократтыг партиязының ТК-зының даргазының оралакчызы Чжон Сон Оннуң медеглелин парлаан, медеглелде чугаалап турары болза:

Бистиң туттурган шериглериви америк араатаннарның адыгуузун ёзу-биле өлүрүп турар чоруу хүн тудум улам-на массалыг хевирлиг болуп бар чыдар. Делегей эрге-чурумнарының өй-чергезин болгаш кижиниң моралының үндезиннери каржызы-биле үревишаан, американнар бистиң туттурган шериглеривисти өлүрүп турарлар.

Бистиң таладан туттурган шериглерни америк агрессорлар чүге араатанзыы-биле аажылап турарлар?

Чүге дээрге, бистиң таланың туттурган шериглери болза, боттарының төрээн чуртунга өскерлиринден ойталап, америк империалистерге, Ли Сын Ман болгаш Чан Кай-шиниң бөлүүнге хереглетинер үгер-боо эьди болуксавайн турарлар. Туттурган шериглериниң өлүрүкчүлериниң кем буруулуг чоруктарын сойгалап илередип, буруу шаап турар делегейниң ак сеткилдиг милион-миллион кижилериниң үннери бистин удурланыышкынныг үнүвүске катыжып турар. Кижини көөр хөөнү чок америк араатаннарның кем буруулуг планнары кажан-даа боттанмас. Боттарының алдар чок аштырыышкынындан интервентилер кажан-даа чайлап шыдавас.

Ченудан деп партияның ТК-зының даргазы Ким Дар Хен Кочжедо ортулукта, Пусанда болгаш өске-даа районнарда америк империалистерниң кем буруулуг үүлгедиглериниң дугайында мынча дээн:

Кем буруулуг үүлгедиглерни кылган америк интервентилерге бис кажан-даа өршээл көргүспес бис, ол үүлгедиглерни каргыш-биле буруудадып турар бис. Америк өлүрүкчүлериниң араатанзыг чоруктарын доп-дораан соксадырын, туттурган шериглерни делегей эрге-чурумнарының өй-чергезинге таарыштыр чөптүг аажылаарын негеп тур бис, ол негелделерни боттандырар дээш демисежир бис.

(СЭТА).

Италияда полицияның кара-туразында аажылаашкыны

РИМ. Июнь 16-да кежээ Римниң Понте Мильвио деп кварталында коммунистиг партияның организациязынче фашистиг шагдаалар халдаашкынны кылган болгаш үжеп-чиндиишкинни чоруткан. «Унита» солуннуң медээлеп турары болза, үжеп-чиндиишкиниң үезинде коммунистиг партияның Рим Федерациязының секретари депутат Альдо Натоли болгаш ол черде организацияның удуртукчулары турганнар.

«Мессанджеро» солуннуң демдеглеп турары болза, үжеп-чиндиишкиниң үезинде чүнү-даа тып албаан.

«Унита» солуннуң дамчыдып турары болза, июнь 16-ның дургузунда полиция тайбың талалакчыларын «аннаарын» үргүлчүлээн болгаш бир каш кижини «каразаашкын-биле» болгаш Риджуэйниң чедип келгенинге удурланыышкынның плакаттыг лозунгуларын чыпшырып турунда тудуп алган.

АНСА агентилелиниң медээзин ёзугаар алырга, Флоренцияга антиамерик лозунгуларны ханаларга бижип турган 32 кижини тудуп хоругдаан. Бариде 5 кижи хоругдаттырган. Витербода бир коммунисти— Сальваториниң провинция чөвүлелиниң кежигүнүн тайбың камгалаарының шимчээшкининге киришкен дээш судче киирген. Чазак черинин солуннарының медээзин ёзугаар алырга, бүгү хоругдаттырганнарны «чөпшээревээн манифестерни» болгаш «хөй-ниитиниң корум-чурумун үреп турар» медээлерни тараткан дээш судче киирер деп турар.

(СЭТА).

СУД ХРОНИКАЗЫ

БӨЛҮК ООРЛАР ШИИТТИРГЕН

В. Т. Тихонов баштаан бөлүк оорларның күрүненин хөренгизин самчыгдаанының дугайында кембуруулуг херекти область судунга көрген.

Шиитиргеннер В. Т. Тихонов, А.П. Матвеев, В. Е. Польянов, С. В. Санников, А. А. Помазкин, А. Ф. Кукарин, А. Г. Антропов, Я. С. Матвеев болгаш Г. В. Ажгибицев олар бот-боттарының аразынга кембуруулуг харылзааны кылып, олар шуптузу кады 68421 рубль 85 копеек когаралды күрүнеге таварыштырган.

Кем-буруулуг херекти көрүп турганының үезинде илеретингени болза, Тыва автономнуг областың Заготживсырьё базазының директору Тихонов бараан материал-баазазының дүк складының эргелекчизинге А. П. Матвеевти томуйлаар дугайында дужаалды үндүрген.

Ол үеде складка турган Погопов аарыг болганының ужурундан Погоновтуң орнунга складты Соловьевка хүлээдип берген турган.

Соловьев складты А. П. Матвеевке дужаап берип турар үезинде Тюгановка санатынып турганындан, дүк белеткелиниң үчёдунуң дептерин ёзугаар алырга 1091 килограмм 700 грамм ажыг дүктү дужаап берген.

Тюгановка санатынып турган бар дүктен артыкшылдыг дүктүң дугайын Матвеев Тихоновка дыңнаткан. Ынчаарда Тихонов дептерде бар туруп турар дүктү айыткаш, складты хүлээнишкениниң дугайында актыны тургузарын Матвеевке дааскан. Ол айтыышкынны ёзугаар акт тургустунган. Складты хүлээдип берген Соловьев ол тургускан актыга ат салбаан. А актыга складты хүлээдип берип турар үеде аңаа турбаан Тюганов болгаш Палкина ат салган. Ындыг янзы-биле 1091 килограмм 700 грамм дүк киир бижитинмейн барган. Оон аңгыда Матвеевтиң складынга база 150 килограмм дүктү эккеп дужааган турган. Ол дүктү база-ла киир биживээн.

Янзы-бүрү саарылга кылыр ужурлуг киир бижитинмээн дүктүң курлавыры ынчаар тывылган.

Оон соонда Тихонов күрүненин акшазын оорлап самчыгдаар бөлүк оорларны тургускан. Антропов дүк дужааган дээш 5219 рубль 28 копеекти үндүр бижиирин Тихонов А. П. Матвеевке дужааган. Ол акшаны Тихонов, Антропов болгаш Матвеев олар үлешкеннер. Ол болган чорукту чажырары-биле ол дүктү улус киир дужааган кылдыр меге квитанцияларны Антропов бижээни илеретинген.

Ол ышкаш үүлгедиишкинниг чорукту Кукарин болгаш Ажгибицев кылган болгаш акшаны үүлгедиишкиннинг киржикчилери аразында үлежип алган.

Ол ышкаш саарылгалыг чорукту Улуг-Хем районнуң заготживсырьёзундан 5000 рубльди самчыгдап алыр деп Тихоновтуң айтыышкынны бергенин ёзугаар Я. С. Матвеев үүлгеткен. Ынчалза-даа, Я. С. Матвеев 669 рубль 40 копеектиң меге квитанцияларын бижээш, үүлгедиишкинни оон соңгаар кылырындан ойталаан. 669 рубль 40 копеектен Тихоновка 400 рубльди дамчыдып берген.

Шиитирген Тихоновка үстүнде кылган бүгү үүлдер улуг чедимчелиг эвес болгаш биче ажыктыг болган. Ынчангаш оон бодун деткип, «херекти» кылырынга дузалажып болур өңнүктү ол дилегзинип эгелээн. Ындыг өңнүк аңаа тывылган. Ол болза, Каа-Хемде Заготживсырьё конторазының директору Польянов болур.

Польянов бодунуң оралакчызы Санниковка подотчётка 38000 рубльди ап алырын дужааган. Санников бодунуң начальнигиниң дужаалын дүргени-биле күүседивиткен. Польянов болгаш Санников 38000 рубльди ап алгаш «дүк белеткээри-биле» Кызылга чедип келген. 30547 рубль 83 копеек өртектиг 1062 килограмм чартык бөдүүн дүктү Матвеевтиң складынга Польянов болгаш Санников эккеп дужааган кылдыр хүлээп алырының меге актызын бижиирин А. П. Матвеевке Тихонов дужааган. Оон аңгыда 9493 рубль өртектиг 386 алгыны хүлээп алганының меге фактуразын бижиирин Помазкинге база-ла Тихонов дужааган. Помазкин ол дужаалды дүргени-биле күүседкен. 38000 рубльди кем-буруулуг ол чоруктуң талазы-биле «ажыктыын» барымдаалап турган үүлгедиишкиннің киржикчилери аразында үлежип алганнар.

Область суду улустуң күзелин күүсетпишаан, бистиң күрүневистиң дээп болбас хөренгизинче халдаан бөлүк оорларны шыңгыызы-биле ялалаан.

«Күрүненің болгаш хөй-ниитиниң хөренгизин самчыгдааны дээш кеземненің харыысалгазын хүлээдир дугайында» деп ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-те Чарлыын ёзугаар ол кем-буруулуг үүлгедиишкиниң бүгү киржикчилерин шииткен.

Тихонов болгаш Польяновту эдип чазаар күш-ажыл лагеринге 25—25 чылда, Санников болгаш Кукаринни эдип чазаар күш-ажыл лагеринге 15—15 чылда шииткен.

Антропов, Ажгибицев, А. П. Матвеев, Помазкин оларны — эдип чазаар күш-ажыл лагеринге 10—10 чылда шииткен.

Я. С. Матвеевти шенелде-биле шииткен.

КУЛЯВЦЕВ,

Тыва область судунуң даргазының оралакчызы.

Америк империалистерниң айгыышкыны-биле Барыын Германияда бактериологтуг чепсектиң талазы-биле шинчилел ажылын чорудуп турар

ЛОНДОН. «Дейли уоркер» солуннуң Франкфуртта корреспондентизиниң медээлеп турары болза, Барыын Германияда бактериологтуг чепсек талазы-биле шынчилел ажылын чорудар бир каш төп черлерни тургускан. Бир каш айларның дургузунда олар бүгү күжү-биле эвес болгаш чажыды-биле үүлгедиишкинни кылып турганнар.

Оларның кол кезектери болза, Гамбургта Бернхарпа Нохта институду, Вупперталда «И. Г. Фарбениндустри» концернниң гигиена институду, Люнебургта медицина талазы-биле күрүненің шинчилел айтырыгларының эргелели болгаш Фрейбург-Брейсгауда күрүненің лаборатория черлери болуп турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

АДА-ИЕЛЕР!

Бодуңарның ургларыңарга кичээнгейлиг болуңар!

Ургларның боостаа, баш аарыыр болгаш температуразы улгадыр, шагзыраар, аакталыр чоруктары тыптып келзе —

Эмчиге дораан-на чедиринер!

Ургларның халдавырлыг аарыглары мынчаар тыптып болур: скарлатина (боостаа аарыы), тифтерия, воспаление легких (өкпенің дегдираишкини), дизентерия (ижин аарыы) болгаш өске-даа аарыглар тыптырындан, ынчангаш ол аарыглардан ургларынар камгаланар.

Тыва областың санитар-чыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щ-танкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийни амыдыраал, культура амыдыраал болгаш үрэ-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының, 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01353 Облкүүскомнуң типографиязы